

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Баштинар

број 6

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО

Уредништво:

мр Драгица Панић-Кашански
(главни и одговорни уредник)

Петар Васић
Александар Николић
Марица Лакић

Секретар уредништва:

Мирослав Обрадовић

Издавач:

Удружење за његовање српског
културно-историјског насљеђа "Баштинар" Брчко

Технички уредник:

Срђан Блажевић

Насловна страна:

Драган Кашански

Штампа:

"Гама" Брчко

Тираж 500 примјерака

Адреса Уредништва:

Иве Андрића 1
Телефони: 049/216-511, 211-259, 340-806
065/825-300, 065/968-639
e-mail: info@bastinar.com
www.bastinar.com

Број жиро-рачуна: 554-005-00000501-31

Број девизног рачуна: 5401000-00/279

PAVLOVIC INTERNATIONAL BANK AD
Слобомир-Бијељина, Филијала Брчко

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

*Држ' се нова пџџа
и сџара пџџаџеља*

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Ако није јануар у снијегу
тешко њиви, долу, врту, бријегу

Ако је на Богојављење велики мраз
биће родна година. Ако дува сјеверац биће здрава година.
Ако дува југо биће болешљива.

Ако фебруар муве измами март ће све да их подави

Ако на Трипуњдан падне киша биће шљива

О поимању баштине и удружењу "Баштинар"

Двојнице србијанске

НЕЧУВЕНИ ПОСЛОВИ *

“Ај ђевојко, душо моја,
Што си тако једнолика
и у пасу танковита –
канда с’ сунцу косе плела,
а мјесецу дворе мела?”
“Ни сам сунцу косе плела,
нит’ мјесецу дворе мела;
ван стајала, те гледала:
ђе се муња с громом игра.
Муња грома надиграла
двијема-трима јабукама
и четирма наранчама.

* Војислав Ђурић: ЛИРИКА, Завод за издавање уџбеника СРС, Београд 1965.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО

ЧЕТВРТА СМОТРА АМАТЕРСКОГ СТВАРАЛАШТВА

БРЧКО ДИСТРИКТ БиХ 2005.

Секција за музичку баштину

Рајо Петровић из Новоџ насеља Чађавац

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО

Шарџијаши Рајо са сунружом

Пјевачка зрупа "Вијенац" Брчко

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

ЕТНО-ЌУЋА

Секција за материјалну културу

*П. Васић, секретар "Баштинара"; В. Касавица, извођач радова на Етно-кући;
Д. Кашански, председник "Баштинара";
Г. Кисић, председник АДОБ "Ражљево"*

Младе Ражљевчанке поред њећи у Етно-кући

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Јарам из збирке у Соко ѓраду

Активност Биштинара

Извјештај о раду у 2005. години

Јануар:

- Божићни концерт - Дом културе Брчко
- Изложба Акварелистичке колоније Сава, Брод - Умјетничка галерија Брчко
- Рад школе традиционалног пјевања

Фебруар:

- Посјета Хору "Света три Јерарха" из Крупња
- Рад Фото-секције на терену
- Рад школе традиционалног пјевања

Март:

- Организовање концерта озбиљне музике: Никола Срдић, кларинет и Тимеа Хотић, клавир (поводом прославе петогодишњице Дистрикта)
- Учешће наших чланова на припреми и реализацији Фестивала дјечје пјесме "Дјечја машта може свашта"

Април:

- Учешће наших чланова на "Данима Владе Милошевића" у Бањалуци
- Припрема петог броја часописа Баштинар - рад редакције
- Сакупљање прича, мелодија и фотографија

Мај:

- Књижевно вече - портрет Стевана Р. Стевића
- Посјета Милована Витезовића и Душка М. Петровића из Београда
- Сарадња с Књижевном задругом "Васо Пелагић", Бањалука
- Сарадња с часописом "Огњиште" из Бањалуке
- Даљи рад на петом броју часописа "Баштинар"
- Учешће нашег члана на АРТ симпозијуму Јахорина (ликовна колонија)

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО

Јун:

- Рад на припреми за штампу петог броја Баштинара
- Посјета "Сабору изворног стваралаштва" у Теслићу
- Стручна сарадња са Сабором у Теслићу
- Стручна помоћ у реализацији пројекта Кола српских сестара "Традиционалне вјештине"
- Учешће наших чланова на "Змајевим дечјим играма" У Новом Саду
- Помоћ у припреми компакт-диска пјевачке групе "Вијенац"

Јул:

- Промоција петог броја часописа "Баштинар"
- Помоћ у реализацији програма АДОБ "Ражљево"
- Помоћ у реализацији програма АДОБ "Брезик"
- Промоција књиге – доктората Александра Ђурића о православним манастирима у БиХ

Август:

- Сакупљачки рад на терену
- Писање радова за шести број "Баштинара"
- Учешће наших млађих чланица у радионицама "Традиционалних вјештина"
- Стручна помоћ друштву "Ромски сан" око сакупљања и систематизације музичко-фолклорне грађе на терену

Септембар:

- Припрема шестог броја "Баштинара"
- Стручна помоћ у изради приручника за кореографе "Сеоске игре Бошњака у Брчко дистрикту"
- Припрема каталога "Приче и слике из брчанских села" (секција за материјалну културу)

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Октобар:

- Рад на часопису - припрема текстова за шести број "Баштинара"
- Помоћ у раду АДОБ "Ражљево" и АДОБ "Брезик"
- Припрема програма за учешће на Смотри фолклора у Брчком

Новембар:

- Припрема за штампу шестог броја "Баштинара"
- Рад на терену, припрема програма за 4. смотре аматерског стваралаштва

Децембар:

- Учешће на 4. смотри сеоског стваралаштва у Брчком
- Довршавање Етно-куће – грађевински радови

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО

План рада за 2006. годину

Јануар:

- Изложба слика Арт симпозијум Јахорина, Умјетничка галерија Брчко
- Рад школе традиционалног пјевања
- Активности АДОБ "Ражљево" – турнир у игри *прстиена*

Фебруар:

- Рад школе традиционалног пјевања
- Освештање Етно-куће
- Сарадња са Етнографским музејом из Београда, Музејом Семберије из Бијелине и Музејом источне Босне из Тузле

Март:

- Учешће наших чланова на припреми и реализацији Фестивала дјечје пјесме "Дјечја машта може свашта"
- Рад на припреми и поставци етно-збирке

Април:

- Учешће наших чланова на "Данима Владе Милошевиће" у Бањалуци
- Припрема седмог броја часописа "Баштинар" - рад редакције
- Сакупљање прича, мелодија и фотографија

Мај:

- Књижевно вече - портрет умјетника
- Сарадња са Књижевном задругом "Васо Пелагић" Бањалука
- Рад секције за музичку баштину

Јун:

- Рад на припреми за штампу седмог броја "Баштинара"
- Посјета "Сабору изворног стваралаштва" у Теслићу
- Стручна сарадња са Сабором у Теслићу
- Гостовање секције за музичку баштину на фестивалима по позиву

Јул:

- Промоција седмог броја часописа "Баштинар"
- Помоћ у реализацији програма АДОБ "Ражљево"

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

- Помоћ у реализацији програма АДОБ "Брезик"
- Припрема и реализација радионица у Етно-кући

Август:

- Сакупљачки рад на терену
- Писање радова за осми број "Баштинара"
- Учесће млађих чланова у радионицама у Етно-кући

Септембар:

- Припрема осмог броја "Баштинара"
- Даљи рад на каталогу "Приче и слике из брчанских села" (секција за материјалну културу)

Октобар:

- Рад на часопису - припрема текстова за осми број "Баштинара"
- Помоћ у раду АДОБ "Ражљево" и АДОБ "Брезик"
- Припрема програма за учешће на Смотри фолклора у Брчком

Новембар:

- Припрема за штампу осмог броја "Баштинара"
- Радионице у Етно-кући
- Припрема за 5. смотре аматарског стваралаштва Брчко дистрикт 2006.

Децембар:

- Учесће на Смотри сеоског стваралаштва у Брчком
- Годишњи концерт – музичка баштина

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Пех лопчара

НОВЕ КЊИГЕ

Душко М. Петровић:
ЈЕД ЈЕ ПРОБИЈЕН! УСЏАЧИТЕ!

Антологија сатиричног афоризма Републике Српске

Издавач: БИНА, Бања Лука, 2005.

Единица ЖАОКЕ. Уредник: Младен Спасојевић

Афоризам се изборио за почасно мјесто у српској књижевности, тврди у уводу књиге састављач Антологије Д. М. Петровић, одговарајући на питање: "Зашто ова књига!"

"Зато што имамо добре, боље, најбоље афоризме."

У поговору аутор објашњава своје ставове и критеријуме по којима је сачинио антологију.

Први и најважнији услов био је – сатиричност афоризма.

Импозантан број аутора заступљен у Антологији (48), међу којима су четворица из Брчког, показује да је друштвено-политичка клима погодна за развој ове књижевне врсте. Још један занимљив податак: међу писцима афоризама напале су се и двије даме. Истражујући поријекло "једнореченичног књижевног дјела", Душко М. Петровић, полази од Хипократовог значења термина, па све до Беконове дефиниције о томе ко може бити афористичар ("само онај ко је кадар да свој говор лапидарно, духовито и ефектно уобличи").

Трагајући за историјатом овог књижевног облика, аутор антологије открива за нас "Мали буквар за велику децу" (предуго познат само у стручним и научним круговима) Михаила Максимовића, објављен 1792. као прву, родоначелну књигу.

У вертикали српске сатире тек су "Мисли" Божицара Кнежевића, објављене 1902. године – довољно блиске данашњем српском афоризму.

С модерним временима, афоризам се отворио и према другим духовним просторима, тако да писци афоризама почињу да се осврћу и на теме које имају социјално-политичку актуелност.

Антологија афоризама Д. М. Петровића, по нашем мишљењу, један је од вреднијих издавачких подухвата у последње вријеме. То је, можемо рећи, један планетаријум, драгоцен за проучавање.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Божидар Кнежевић: МИСЛИ

Здравље је једно, болести је много.

Стил је рукопис духа.

Правда је највиши појам душе, истина је најдубље осећање ума.

Мисли су локомотива у вези цивилизације.

Очајање је мамурлук свести.

Човек који има много са собом да говори, нерадо говори са другим људима.

Цивилизација је глорификација рада.

Човек је најјачи онда кад чини своју дужност.

Наука стоји према знању као зграда према гомили камења.

Зрелом човечанству не требају моћне државе, него слободни народи.

Стеван Р. Сћевић:

Дуго смо се ослањали на сопствену памет. А онда је ослонац попустио.

Милан Ј. Михајловић:

Ово је неиздрживо за човека. Срећом, већ одавно не живимо као људи.

Грујо Леро:

То је њима наша борба дала.

Дејан Лојичић:

Пошто су сви били против мене, и ја сам прешао на њихову страну.

Раде Петковић:

Таман кад ми је дошло да се убијем, помогли су ми.

Милица Марковић:

Ако је време новац, онда знам колико је сати.

Радомир Речевић:

Узалуд гледате у шољу. Талог је одавно испливао на површину.

Дарко Самарџић:

Влада је рекла да долазе љепша времена.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Гојко Манџић:

Сви ће Срби живјети у једној држави.

Борислав Мишровић:

Дошло нам је до грла, али никако да уђе у главу.

Јово Николић:

Резултати борбе су очигледни. Гдје год погледаш, потребна је обнова.

Милован Вржина:

Кад већ могу да бирам, нека буде како ви хоћете.

Вишња Косовић:

Између политике и живота сједе политичари.

Ђорђе Лајиновић:

Открили смо загонетну личност. Господин и друг су иста особа.

Божо Марић:

Народ је незахвалан. Једино га интересује како да преживи.

Слободан Јанковић:

Осјећам се као игла. Цијелог живота нешто крпим.

Небојша Ивањићанин:

Чим мућну главом, обавезно замуће ствар.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО

*Секија за ликовну баштину**Ненад Несторовић***ВИСОЧАНИ****Поводом изложбе графика Милијанка Михољчића
у Умјетничкој галерији Брчко диспиркџа БиХ, 7 - 25. X 2005.*

Рођен 1957. године у Високом. Средњу школу за примијењену умјетност, одсјек вајарство завршио у Сарајеву 1981. Дипломирао на Академији ликовних умјетности у Сарајеву 1981, одсјек графика. Од 1983. до 1992. кустос у "Галерији 76" у Високом. Од 1984. до 1992. године члан УЛУБиХ-а Сарајево. Од 1994. године члан УЛИПУРС-а. Од 1997. године кустос је у галерији "Миленко Атанацковић" у Бијељини.

У примјеру Височанина Милијанка Михољчића нужно је нагласити да се ради о умјетничком индивидуалном раду, чији је резултат настајак оригинала, умјетнине настале по свим законима умјетничког односа и израза. Ту су у првом реду ликовни циљеви гдје су графичке вјештине само средство обликовања и умножавања.

Настајање графике није нимало једноставно, јер термин штампа у контексту данашњих технолошких могућности асоцира на лак пут до умјетничког дјела. Са графиком ствари стоје другачије: наиме битна разлика између репродукције у репродуктивној графици и оригинала у умјетничкој, није само у квалитету него и у квантитету изражајних средстава. Дакле, комплексан технички поступак који је у сталном односу са основном идејом и чини ми се да је графика најсвјеснија у процесу настајања једног дјела. Не смијемо при томе занемарити чињеницу да хемијски и физички процеси и поступци чине доста тога ван воље аутора па стога искуство игра велику улогу. Зато су графички листови добили епитет уникат јер су лимитирани и број отисака у зависности од технике варира. Углавном се ради о малом тиражу због технолошких могућности.

Михољчић је стваралац који се сналази у свим графичким техникама али његове омиљене у којима је нашао свој рукопис јесу: комбинована техника, бакропис и акватинта.

У октобру 2005. имали смо изузетну прилику да видимо четири циклуса овог изузетног ствараоца у градској галерији. Ево шта је о томе рекао историчар умјетности Ифигенија Василић:

* Н. Несторовић, сликар из Високог, живи у Брчком. На позив уредника пише о својим бившим суграђанима, данас расељеним по другим градовима.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

"За ову изложбу Милијанко Михољчић је изабрао графике из своја четири циклуса. То су: Време прошло, Измењена страна, Друго стање свести и Стање актова. Без обзира на наслове, свим циклусима је заједничка тема људско тело, прецизније женски акт које је његова трајна инспирација. Комбинујући различите графичке технике његови актови добијају пластичност, где на дводимензијалној површини подлоге ствара утисак тродимензионалности фигура. Узрок је свакако тај, што је његово почетно, школско опредељење било вајарство, кога до данас није изневерио. Његове фигуре лебде у неким имагинарним безданима, замишљене, усамљене, отуђене у жудњи за љубављу, заковитлане у понорима пакла из кога траже излаз. Али зар пакао није свуда око нас? Неке од њих подсећају на илустрације Дантеовог Пакла, а друге на сјајне бакрорезе Мартина Шонгауера, мање познатог немачког ренесансног сликара. Фигуре се ковитлају између забрањених вргова Ероса и мрачних дубина Танатоса. Временска фраза циклуса Друго стање свести поклапа се с тешким годинама деведесетим где се рефлектује тежина живота и све несреће балканских ратова, да би са више ведрине прешао у Циклус актова где се ослобађа тог тешког ратног бремена. Уметник вешто влада цртежом и обликом. Линија му је сигурна и на тренутке барокно разиграна. Линија супротставља пуноћу облика и тако постиже равнотежу на слици. Увођењем боје у поједине графичке листове демантује уобичајено мишљење да је графика уметност црно-белог, светла и сенке. Уметник се на овој изложби представља радовима који обухватају последње две деценије, а нама преостаје да сачекамо његове следеће циклусе."

Када је у питању стваралачки опус односно тематска разноврсност, не могу да заобиђем његову ману крстова коју уз остала дјела заиста сматрам српском културном баштином. Ја се нећу упустати у дубљу расправу о тој мани, јер сувише је интимна, крајње религиозна и спремна на визуелно читање с обзиром на јаку симболику. Могу само рећи да

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО

је то био велики усуд и у овом случају ћу се послужити опажањем оних који су упућенији. Тако Душан Миловановић у каталогу за ову мапу поводом изложбе у културном центру Пале априла 2003. између осталог каже:

- Све су то борци крстотворци понескад и крститељи. Људи што чисте простор од злих сила сваке поганије и примисли, што чине да се боље и лепше осећамо и остављају онај обавезујући добри траг по коме ће нас будући мерити и препознавати.

Препознајемо још у делу Михољчића и страдалништво, мучеништво и жал за неповратно изгубљеним али и одсуство носталгије и силу и чистоту вере, жесток оптимизам, стаменог става да у овоме што чини леже сила и снага које носе победу.

- Радујмо се и захвалимо још једној победи, овај човек ће имати с чим да изађе на радост роду и славу Богу, а нама на знање и памћење, да међу нама грешнима још увек ходе добри Божји људи што му славу проносе и радују друге ништа не тражећи.

Вјерујем да сам у овом кратком излагању успио да представим једног изузетног ствараоца, родољуба, свог драгог пријатеља и савременика за којег ме вежу успомене из дјетињства, школских дана и студија у Сарајеву. Поред свих потешкоћа и немилих догађаја судбина је одлучила да нас поново зближи.

Данас Милијанко Михољчић живи и ради у Бијељини. Када је графика у питању сигурно један од водећих у РС а можда и изван ње. Најбоље о томе свједоче његова биографија и његова дјела.

Награде:

1982. за графику "Височки ликовни сусрети"

1983. равноправна "Височки ликовни сусрети"

1984. за графику "Височки ликовни сусрети"

1995. за графику, галерија Миленко Атанацковић, Бијељина

Самосталне изложбе:

1982. Крагујевац Дом културе

1985. Београд, галерија Графички колектив

1985. Сарајево, Енергоинвест галерија графике

2000. Бијељина, галерија Миленко Атанацковић

2001. Бања Лука, Галерија ЛУРС

Добој, Градска галерија

Приједор, Музеј Козаре

2002. Брчко, Умјетничка галерија

2003. Пале, Културни центар

Србац, Културни центар

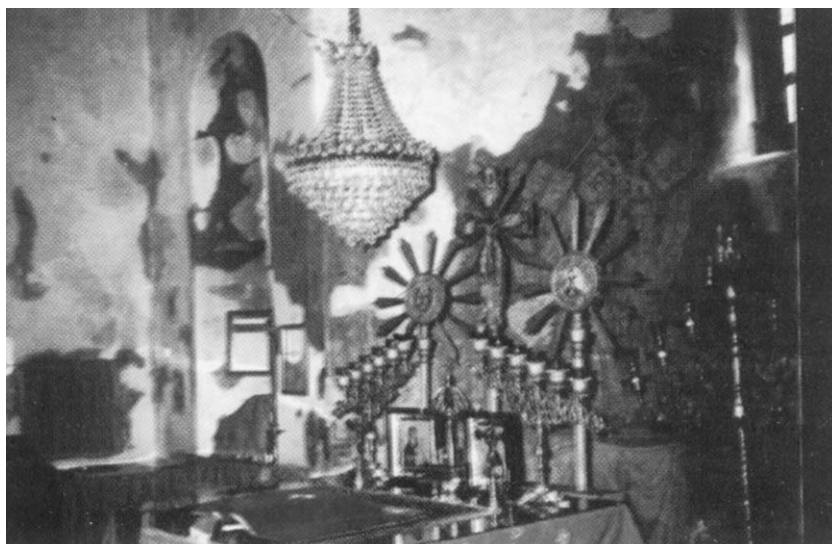

Из националне ризнице

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Др Александар Б. Бурић

Манастир Озрен

Манастир Озрен се налази на 7 километара јужно од Петрова, у прелијепом планинском окружењу кроз које протиче ријека Усора. Манастир је посвећен светом оцу Николају, а само име је добио по истоименој планини на којој се налази.

Датирање манастира Озрен, као и осталих манастира у сјевероисточној Босни, крије се негдје у сјенкама далеке прошлости. Први писани помен Озрена је натпис клесан изнад врата, гдје се спомиње 1587. година, када је отац Јаков патосао храм. У народу овог краја влада вјеровање да је манастир Озрен као и остали манастири задужбина славне лозе Немањића. Да народно предање има основа поткријепљено је и народном поезијом гдје се набрајају задужбине великог жупана Стефана Немање, а по ријечима светог Саве:

*"Није бабо расковао благо
на нацаке и на буздоване,
ни добрије коњима на рамове
веће је бабо похарчио благо
све градећи многе задужбине."
"Рачу цркву украј воде Дрине,
И Паићу близу Борозова,
Возућу крај воде Криваје,
Озрен цркву насред Босне славне,
И Гомељу на граници сувој,
Мошћаницу у Крајини љутиј..."*
(Кашић, 1982. стр. 54)

Старији историчари сматрају да је манастир Озрен задужбина краља Драгутина, што донекле има ослонац у историјској чињеници јер је краљ Драгутин заиста у периоду 1284-1316. године управљао територијом на којој се манастир и налази.

Када је краљ Стефан Драгутин 1284. године примио на управу сјевероисточну Босну, као зет и вазал мађарског краља, затекао је овдје тројаку вјерску ситуацију. Као зет римокатоличког двора у

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

духу Немањићке политике, Стефан Драгутин није дирао у римокаатоличку цркву гдје је она имала дугу традицију. Он је у својој области Усора и Соли тежио да искоријени трећу јеретичку тзв. "цркву босанску" која се крајем XII вијека појављује као уточиште многих јеретика који су побјегли из православних и римокатоличких земаља. Архиепископ Данило у "Животима краљева и архиепископа српских" описује како је краљ Драгутин многе јеретике обратио у хришћанску вјеру и присајединио их светој саборној и апостолској цркви. Колико је у то вријеме подигнуто цркава и манастира свједочи и чињеница да је овај дио Драгутинове државе имао и засебног епископа "босанског".

Према "Троношком родослову" у коме је забиљежено предање о задужбинама краља Драгутина не спомиње се манастир Озрен, него манастири Рача, Ловница и Папраћа. Ипак према подацима Илариона Руварца (1878) сматра се да су сви ови манастири могли бити подигнути и прије турске управе. Манастир Тавну и завршетак Папраће својим градитељством остварили су синови краља Драгутина. Према писаним историјским изводима закључује се да манастир Озрен свој процват доживљава управо у другој половини XVI и почетком XVII вијека. Градитељске одлике озренске цркве, нарочито архитектонска декорација, говоре о настанку грађевине у периоду 1557. године што потврђује податак о процвату у периоду XVI и XVII вијека. С пуном сигурношћу се не може констатовати да ли је садашњој цркви светог оца Николе претходила нека старија, можда Драгутинова задужбина. Да ли је тај период био препород у историји Озрена или обнова два и по вијека старијег манастира остаће питање на које се одговор може наћи само детаљнијим археолошким истраживањем.

Архитектуру озренске цркве карактерише српско црквено градитељство XVI вијека. У то вријеме владала је уредба турске власти гдје је дозвољена обнова хришћанских богомоља само тамо гдје су оне постојале прије турске окупације. По тој уредби све новосаграђене цркве требало је порушити, свештенство строго казнити, а кадије у чијем се кадилуку подигне црква или знамење крста, одмах свргнути с власти. Те одредбе су непосредно утицале на православну црквену архитектуру, па се и натпис уклесан изнад врата манастира Озрен сматра за потврду да је отац Јаков поставио патос на обнови, оштећеној или уништеној манастирској цркви. О томе да је на планини Озрен већ 1557. године постојао

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

манастир, свједочи податак да се отац Јаков те или сљедеће године замонашио, те као игуман Јоаким постао старјешина манастира. Поједина села у околини Озрена (између Грапске и Грачанице) носе назив Прњавор, па се претпоставља да су она била манастирска имања. Монах Тимотеј у свом запису "Панегирику" 1589. године у Озрену спомиње игумана Јоакима. Сљедеће године тај исти монах је писао у Озрену минеј, а три године касније (1592) један "Мемафрасм", у вријеме игумана Јоакима, гдје се потписивао као јерођакон.

Постоји вјеровање да је монах Тимотеј био глув и да се Божијом милошћу излечио од глувоће. То напомиње у свом запису из 1592. године, гдје каже да је дванаест година био глув и да му је у ушима лупало као да чује громове и страшна ратна оружја. Будући да је постао јерођакон, а касније и јеромонах, ово се потврђује, јер да је остао глув не би био способан за вршење светих богослужења.

Према манастирским подацима, озренска црква је живописана између 1605. и 1606. године, о чему говори натпис у коме се наводе имена игумана Јоакима и седам јеромонаха. Ктитор фрескописа управо је био игума Јоаким што потврђује на једној фресци која га приказује са свитком који предаје светом оцу Николају, патрону храма. Технологија живописа која је анализирана при утврђивању датирања свете цркве управо говори да фреско-сликарство није осликао исти мајстор што потврђују разлике у квалитету између горњих и доњих дијелова наноса. Сматра се да су године 1605. и 1606. везане за фреско-сликарство оца Страхиње, а да живопис у зони сокла датира из ранијег периода, гдје се запажа квалитетнија малтерска подлога и гдје је више пажње посвећено технологији традиционалног византијског фрескописа. Током 1608. и 1609. године фрескама је украшена и припрата озренске цркве, а за мајстора се сматра исти онај који је осликао цркву манастира Житомислић. О разликама у квалитету живописа, као и предању о Драгутиновом ктиторству, могуће је још увијек говорити само ријечником претпоставки, те и само датирање Озрена, до неких поузданијих открића, остаје отворено питање.

Бурна историјска дешавања овог краја нису заобишле ни манастир Озрен. Наиме, током XVII вијека, у овом манастиру било је бројно монаштво, а само манастирко имање било је огромно, с доста стоке и винограда. Аустријско-турски рат 1690. године приморао је озренске монахе да напусте манастир. Двадесет монаха

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

који су остали, злочестиви Турци су посјекли пред самом светом црквом. Током XVIII вијека манастир је запустео и о њему се бринуло вриједно и побожно становништво околних насеља. Страдање православног свештенства као и самих вјерних који су бринули о манастиру настављено је током XVIII вијека. Тако су нпр. оца Игњата из Мичијевића одвели у Травник, распели га, гдје је овај страдалник шестог дана предао своју мученичку душу свом Творцу којем је вјерно служио. Обнова манастира започета је 1775. године и везује се за требињске калуђере Јоаникија и Јосифа. Након Првог српског устанка Озрен је поново напуштен, а турска освета пала је и на тадашње свештенство.

Прва половина XIX вијека (1834, 1842. и 1848) овом крају доноси сељачке буне, а најпознатија је била тзв. поп Јовичина буна 1834. године. Турска одмазда је била велика, а поједини подаци говоре да су Турци посјекли или објесили 758 хришћана. То је трајало све до 1839. године када је хатишерифом успостављен нешто повољнији статус хришћана. То је био довољно снажан повод да свештеници са својим напаћеним народом започну поново обнову свог Озрена. О овој обнови постоји запис и у Требнику московског издања, за који се сматра да је дар цара Александра свештенству и монаштву манастира.

Да је у то вријеме, наизглед повољнијих прилика за хришћане, долазило до страдања свештенства, говори податак о свештенику Ристи Ковачевићу који је ишао Омер-паши Латасу да обезбједи боље услове живота и рада у свом крају. Сматрајући ово као оптужбу, локални бегови су га позвали у Маглај одакле се никад није вратио. Званична обнова почиње 1842. године, када је добијена дозвола од турских власти. Обнову је предводио прота Марко Маријановић, док су 1849. године отац Игњат и отац Мијат саградили предивну манастирску чесму – Калуђерицу. У то вријеме се око чесме налазило 80 дрвених колиба за смјештај вјерника о великим црквеним светковинама.

Народно просвјешћивање је у турском царству (а и у осталим средњовјековним хришћанским државама) спадало у домен цркве па су многе црквене општине имале своје школе гдје су дјецу учили свештеници или посебно плаћени учитељи тзв. "даскали". Школа је постојала и у манастиру Озрен, али због историјских страдања архивски материјал није сачуван. Писци с краја XIX вијека описују како је овдје околно свештенство с народом 1856. године обнавља-

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

ло древне манастирске ћелије из 1775. године, гдје набрајају да је у доњем дијелу била школска дворана и учитељев стан. Учитељ из тог периода је Данило Благојевић. На запису који је оставио 1858. године на манастирском триоду учитељ Данило шаливо каже: "Овдје учио ћакс годину дана, само ми је једна мана, зашто је добро пио ракију, само да има, камо среће." (Капић, 1982. стр. 41).

Касније је отишао за учитеља у Осјечане а од 1870. године у записима се среће као јеромонах, иако се тачно не зна гдје се и кад замонашио. У близини манастира налази се вода "Даниловац" која је према предању име добила по учитељу Данилу.

Манастир је 1878. године добио нову физиономију када му је дограђен звоник, а од 1885. године у манастиру се поново скупило монашко братство које је одмах оформило школу. Никола Димишић, новосадски сликар, 1895. године израдио је нови иконостас за свети храм у Озрену. Тај иконопис се сада налази у цркви села Бољанић. У Другом свјетском рату црква је општећена бомбардовањем, манастирска ризница опљачкана, а архива спаљена. Игумана Гаврила и јеромонаха Серафима Љубојевића усташе су 1941. године одвеле у логор. Јеромонах Серафим се вратио у свој Озрен те тешке 1945. године. Одмах је започео, по четврти пут, окупљати манастирско братство.

Сама црква манастира Озрена је једнодобна, са олтарском апсидом и истуреним правоугаоним пјевницама уз наос. Куполу над истуреним дијелом носе слободностојећи стубови, што јасно дефинише средњовјековни рашки стил градитељства. Манастирска црква је иначе грађена од материјала који се у то вријеме могао наћи у непосредној близини. Зидови су израђени од серпентина, а спољашње ивица на њима од добро отесаних блокова тврдог пјешчара који је донесен из села Кртове. Портали су израђени од тврђег блиједо-црвенкастог кречњака како би добио свечанији изглед а историчаре умјетности подсећају на оне раскошне портале цркава Студенице, Сопотана, Мораче, Дечана, те се и на тај начин потврђује веза ових манастира и манастира Озрен. Првобитна црква је била прекривена шиндром, а сада бакром.

Отац Страхиња из Будимља је имао велики значај не само због живописа цркве у Озрену него и због повезивања овог манастира са широким српским духовним просторима. Наиме, отац Страхиња је живописао манастир Пиву и цркве у Пљевљима, Бијелом Пољу, Морачи, Подврху код Бијелог Поља, Добруну и Градишту, у

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Паптровићима и др., и на овај начин дефинисао цјеловитост нашег националног стваралаштва у тешким временима робовања под Турцима. Отац Страхиња је његовао препознатљив стил физиономије с доминантним главама на којима се истичу крупне очи смјештене испод изражених обрва. Сручњаци кажу да овакав стил карактерише велико иконографско знање и завидно теолошко образовање. То најбоље доказује композиција "Очинства", фреске Свете тројице, а која је смјештена у самом своду олтара.

С обзиром да је црква манастира посвећена светом оцу Николају, прије уласка у лађу цркве (наос), на вратима у полукругу тимпанона налази се насликан лик светог Николе, манастирског патрона и молитвеника пред Богом. На западном зиду приказане су сцене великих испосника и подвижника као што је старац Зосим када причешћује свету Марију Египћанку. На другом западном зиду насликан је игуман Јоаким као неко ко је бринуо о довршавању и украшавању цркве. Животу светог Николе посвећен је највећи дио простора на зидовима припрате.

У тимпанону изнад улазних врата налази се добро очувана фреска Пресвете Богородице с младенцем Христом, тзв. "Богородица Умиљенија". Одмах поред врата су насликани ликови светог арханђела Михаила и Гаврила. Лик светог арханђела Гаврила је знатно општећен док се код лика светог арханђела Михаила налази текст на свитку који говори о његовој узвишеној служби и небеској јерархији. У преводу текст гласи:

*"Божји сам војник ја,
архистирајћу маченосаи,
високо уздижем оружје
све који не љрилазе
с вјером у дар Божји
немилосрдно ћу љосјећи"*

(Кашић, 1982. стр. 64)

Управо овај текст упућује на неопходност искрене вјере при уласку у свети храм Божији. У олтару који представља "светињу над светињама", јер се ту дешава света еухаристија, највиша хришћанска света тајна, осликано је "Поклоњење Агнецу" као одавање части евхаристији, бескрвној жртви Христовој. Ту се Христос поново

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

облачи у материју и под видом хљеба и вина физички се сједињује са свештеницима и вјернима. Ова композиција представља црквено-зидно сликарство XIII вијека и најприје се среће у Сопоћанима.

Озренску припрату је радио други мајстор чији стил се мало разликује у односу на оца Страхињу. Он употребљава пастелне боје и ликови су нешто складнији, виткији, с мирним покретима што у оку стручњака показује манире критских сликара. Старе царске двери из XVII вијека пренесене су нешто касније у музеј епархијског двора. На њима нема дуборезних украса, а општењено сликарство је пресликано руком непознатог мајстора. У овај исти музеј из Озрена је пренесена и икона "Pieta" рад чувеног сликара с почетка XVII вијека Емануела Ламбардоса. Умјетничку вриједност икона допуњује и чувени српски сликар из Темишвара Сава Петровић који је 1847. године осликао на платну икону Вазнесења Христовог. Све ово упућује на не само духовну него и умјетничку, историјску и националну вриједност овог манастира, те стога намеће потребу за мобилност свих како би се она сачувала, надградила, а манастир што више посјећивао.

Опис манастира Озрен не би био потун ако се не би споменуо "велики народни сабор" о Великој Госпојини (28. август), када Његово преосвештенство епископ зворничко-тузлански господин Василије служи свету архијерејску литургију уз саслужење бројног свештенства. Сабор почиње у предвечерје празника и траје сутрадан, а неколико хиљада окупљених вјерних свједоче нераскидиву везу и неуништивост духа који овај манастир има с побожним и напаћеним народом овог краја (Кашић, 1982).

У манастиру Озрен данас се одвијају велики градитељски подухвати. Наиме, по благослову Његовог преосвештенства епископа зворничко-тузланског господина Василија, који је иначе и носилац и идејни иницијатор пројекта, врши се планска реконструкција ма-настриског посједа уз градњу нових објеката. План је, према ријечима јеромонаха оца Данила, да комплетно манастирско окружење прерасте у један духовни спортско-рекреативни центар. У изградњи су нове канцеларије, библиотеке, велики импресивни економски објекат (почет августа 2002. године), нова ограда и много тога што на први поглед даје свобухватну и брижљиво планирану градитељску новину.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

На примјереној и прописној удаљености која неће нарушити достојанство манастира, такође на манастирском посједу, планира се изградња новог конака који би својим садржјем имао карактеристике хотела. Према казивању оца Данила капацитет би био 70 лежајева распоређених у двокреветне собе с купатилима, а у садржај објекта улазио би и ресторан са 200 мјеста. На пространим ливадама планирани су спортски терени за разне спортове и квалитетно и функционално паркиралиште. Комплетан овај пројекат представљао би огроман допринос Српске православне цркве и епархије Зворничко-тузланске у изградњи новог садржаја који би превасходно младим генерацијама значио много. На тај начин би млади поред манастира Озрен имали и нови спортско-рекреативни садржај, супротан "бљештавилу" ноћних клубова и порочности које они пружају. Овим пројектом отворила би се могућност професионалним спортским екипама да реализују своје припремне активности, а и туристички потенцијали Републике Српске добили би нови квалитет.

Манастирски комплекс обухвата укупно 330 ха и углавном великим трудом и залагањем владике Василија, сва национализована земља враћена је у манастирски посјед. Важно је истаћи да се управо у манастиру Озрен Његово преосвештенство епископ Василије замонашио 1957. године. Тренутно су у манастиру Озрен јеромонах Данило (Радојчић), јеромонах Симеон (Обреновић) и игуманија Евдокија која је по послушању дошла из манастира Ловница. Братство манастира, поред богослужбених обавеза, бави се сточарством, земљорадњом и пчеларством. Према ријечима оца Данила поред овог градитељског подухвата граде се и у рату оштећене или порушене цркве као на примјер у селима Пањик, Кртово и Тумаре, а манастирски крстови дати су на позлату. У манастиру светог Николаја на Озрену налазе се свете мошти тј. Десна рука Великомученице Огњене Марије која је овдје од рата 1992. године.

Посјете манастиру нису инициране програмима туристичких агенција и углавном ако су организоване у питању су школске екскурзије. Према евиденцији оца Данила у току 2002. године манастир је посјетило око 15.000 вјерника. Постојећи реновиран и заиста уредни манастирски конак има 50 лежајева за преноћиште, а пространа сала затвореног типа погодује организовању мањих предавања, семинара или скупова духовно-религијског садржаја.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

У непосредној близини манастира (2-3 километра) налази се интересантан спортско-рекреативни локалитет, тзв. базен "Орлово језеро" чији је власник извјесни Станоје Радељевић из Петрова. Наиме, како каже Станоје цијели комплекс представља Божије давање јер је настао у потпуно природном окружењу без великих материјалних корекција. Базен се пуни природним воденим падом из оближњег извора, а топлотом акумулиране стијене постепено загријавају воду. Већ три године како базен ради и сваке године својим посјетиоцима доноси нешто ново. У разговору с побожним домаћином сазнали смо да на врху планира да сагради капелу (малу цркву), коју ће жичарама повезати с подножјем. Поред тога изградио би брвнаре и бунгалове који би употпунили туристички садржај амбијента. Ово мјесто посјећују извиђачи Републике Српске чија би окупљања могла имати и традиционалан карактер. Сам власник Станоје Радељевић је и предсједник ЕКО-покрета своје општине, што довољно говори о његовој тежњи за очувањем природе. Колико је ово мјесто "природно" показује скривено мјесто у стијени гдје се чува пиће за мањи угоститељски објект поред базена и како каже власник хладније је него у фрижидеру. Ово би могао бити комплементаран туристички мотив у манастирском окружењу који својим садржајем може да привуче спортисте, пјеснике, теологе, биологе, туризмologe, просторне планере и многе друге који уживају у недирнутим дјеловима природе.

Туристичко-географски положај манастира Озрен је повољан, а комуникацијски прилази који су однедавно асфалтирани олакшавају приступ овој светињи.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Др Александар Б. Ђурић

ОРГАНИЗАЦИОНО ПОСРЕДОВАЊЕ ТУРИСТИЧКИХ АГЕНЦИЈА У РЕАЛИЗАЦИЈИ ТУРИСТИЧКИХ АРАНЖМАНА ПРЕМА ВЈЕРСКИМ ОБЈЕКТИМА

Путовања с вјерским мотивима спадају међу најстарија путовања људи, а у новије вријеме све је већи број и оних који нису били привржени вјери, а који сада желе да упознају духовна светилишта која су за њих некад представљала само *шајанстивена* и *мистична* мјеста.

Туристичка путовања мотивисана вјером тј. посјете духовним светилиштима, манастирима и црквама, у потпуности ће испунити туристичка очекивања, а самим тим и ојачати повјерење у туристичка путовања. Могли би рећи да се у томе и огледа заједнички интерес у првом реду туристичке агенције за оваквим врстама путовања али и Српске православне цркве да кроз ова путовања учврсти вјеру међу својим вјернима, иницира посјете манастирима, те манастире афирмише не само на домаћем него и интернационалном нивоу. Религију и туризам дакле не повезује тајанственост с једне и радозналост с друге стране, него је много интимног и индивидуалног у оваквим путовањима јер се кроз њих у потпуности боље схвата и разумије вјера.

У пракси развоја туризма постоје велике универзалне туристичке агенције које се баве свим врстама посла у вези с путовањима али и „мале“ специјализоване агенције које се баве великим пословима. Оснивање специјализоване туристичке агенције која би се бавила организовањем поклониčkih путовања знатно би унаприједило квалитет организованог путовања али и дало професионални мотив осталим агенцијама да своје туристичке аранжмане допуне и вјерским тј. поклониčким путовањима.

Добар примјер успјешне туристичке агенције која се професионално бави организовањем поклониčkih путовања можемо сагледати кроз пословне аранжмане агенције „Доброчинство“ из Београда. Мотивски туристички аранжмани ове агенције су православне светиње *Србије и Црне Горе, Грчке, Буџарске, Румуније, Света земља* и др. чији је обилазак предложен кроз низ садржајних туристичких итинерера.

БАШТИНАР**ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко**

Према могућим сегментима туристичке публике ови аранжмани се односе на вјернике свих генерација, свештенике и друга службена лица у црквеној хијерархији, ученике и студенте богословских школа и факултета, поштоваоце вјерских обреда и љубитеље црквено-хорске музике, поштоваоце историјских мјеста и догађаја итд.

Православне цркве и манастири не постоје ради туризма али он значајно може допринијети, уколико је добро организован, свеукупној афирмацији духовних, културних и архитектонских достигнућа која су нам оставили наши преци. У њима је сажета духовност, традиција и примјењена умјетност времена у којима су настајали. Како манастири у Босни и Херцеговини нису увршћени у готово ниједан квалитетан туристички итинерер сматрамо да посјете овим светињама требају имати организовану форму. Поклоничка посјета светињама других земаља је свакако похвална али и намеће питање да и оне светиње у Републици Српској и Босни и Херцеговини, које су нам у ближој и даљој околини, не буду заборављене и нађу мјеста у нашим поклоничким путовањима. Искрено се надамо да ће, до оснивања овакве специјализоване организације, постојеће агенције уврстити у своје аранжмане светиње ових простора и на тај начин успјешно посредовати у задовољењу духовне али и туристичке потребе.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Мр Бранко Брђанин,

ПРИПОВЈЕДАЧКО И ДРАМСКО
(СТО ГОДИНА ОД ПРАИЗВЕДБЕ
Јазавца *прег судом* Петра Кочића)- у освјетљењу књижевне
и позоришне историографске литературе -

Тако мало је, у основи, Петар Кочић био везан за одређени изражајни облик, а ипак много за своју "област" и за оно што је сабирао својим дугом и задатком према њој¹. И одређивање да причу "Јазавца пред судом" исприповиједа у драмској форми² је одуживање ОБЛАСТИ: земљи, људима и језику; "порабоћеном" (српском) народу. Кочић полиптичар је као у неки тврди бич усукao причу; усукao ју је у један дуг саптирички сиенски монолог, сјајан меситимично, али прескупо плаћен жртвованом причом.³

"Изгледао је већма босански устаник него босански писац; и човек за мегдана, а не за медитације; и јачи на кубури него на перу. Нико није очекивао да ће једног дана Кочић направити преврат у српској новели, него да ће побунити људе у Босанској Крајини, и попатити тамо турске чардаке"⁴. И чини ми се да ћемо најбоље

¹ Иво Андрић, *Земља, људи и језик код Петра Кочића*, у УМЕТНИК И ЊЕГОВО ДЕЛО (есеји, огледи и чланци), СВЈЕТЛОСТ-МЛАДОСТ, Сарајево-Загреб, 1977. (Курзив наш.)

² Прва верзија ПРИПОВЈЕТКЕ је и обликована у прози (написана за једну ноћ, по свједочењу Сима Ераковића, пишчевог друга; није сачувана; о чему пишу Владимир Ђоровић, "Јазавци пред судом" у "ЗОРИ", ПОКРЕТИ И ДЕЛА, Београд, 1920, стр. 131-138. и Меша Селимовић, *Како је створен Кочићев "Јазавци пред судом"*, ВРЕМЕ, бр. 6858, Београд, 1941, стр. 13). Одмах по настанку дјела, аутор га је "уживо" читао 28. 11. 1903. у Српском академском друштву "ЗОРА", у Бечу; а и другу верзију-коначну¹⁹⁰⁴ у Београду, у сали Коларчевој /бионичи ресиоран/, за корист Кола српских сестара". (Исидора Секулић, "ПЕТАР КОЧИЋ", САБРАНА ДЕЛА, књ. 6, ДОМАЋА КЊИЖЕВНОСТ 1, СТИЛОС, Нови Сад, 2002, стр.365). Праизведба је била у Народном позоришту у Београду, 1905. "Приповијетка" ИЛИ "драма" *Јазавци пред судом* објављена је у другој књизи ПРИЧА, С планине и испод планине (1904). Историја српске књижевности Јована Деретића (треће, проширено издање, ПРОСВЕТА, Београд, 2002, стр. 1028) сврстава га међу ПРИПОВЕТКЕ, као "једино дело које је Кочић дао у драмском облику, и то тек у другој верзији". (Подвлачење наше.) Радован Вучковић (МОДЕРНА ДРАМА, "ВЕСЕЛИН МАСЛЕША", Сарајево, 1982, стр. 445) пише: "Сеока драма асимилвала је нове квалитете и обликовала се на посебан начин у делима аутора који нису прави драмски писци, већ су драматизовали своје приповетке /Бишковић/ или пак дијалогизирали приповедачку материју /Кочић/. Из тога разлога њихова дела, коликогод спенски била неиздиференцирана и показивала слабост дилетантског вођења радње и разумевања сцене, указују на пут којим је сеоска или социјално-критичка драма ишла...". (Подвлачење наше.) Исидора Секулић *Јазавца* назива "драмском скицом", а аутора "врстом гуслара": "Давида Штрица је Кочић приповедач видео у причи. И боље би било да је Давид прича постао". (Навођено дјело, стр. 361. Подвлачење наше.) Славко Леовац *Јазавца* одређује као "драмску фарсу": *Јазавци пред судом није драма у правом смислу речи него низ малих, узлавног сјајних сиена*... ("ПЕТАР КОЧИЋ", у ЕСЕЈИ О СРПСКИМ ПИСЦИМА, ДМП-ОСЛОБОЂЕЊЕ-КЊИЖЕВНИ АТЕЉЕ, Београд-Бања Лука-Српско Сарајево, 1999, стр. 94. Подвлачење наше.)

³ И. Секулић, новођено дјело, стр. 365. И даље: *Давид, кад узме реч, а узима је једнако, сјски је оштрица. Он је сјајан и дирљив наизменично али право позоришћа нема, јер су све остале личности само сјајнишћи*... (Курзив и подвлачење наше.)

⁴ Ј. Дучић, *Петар Кочић, МОЈИ САПУТНИЦИ*, сабрана д., књ. 4, Сарајево, 1969, стр. 35.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

завршити овај кратки приказ три битна елемента из Кочићевог живота и рада, ако оживимо пред очима његову горшгачку фигуру како, севајући очима, удара песницом о клупу у босанско-херцеговачком Сабору и својим крупним сељачким гласом, испод тешког плавог брка, довикује представницима једне велике силе: *Узејмо нам је све, на свим линијама народног живота њорабоћени смо, али не дамо вам нашег језика. То је наша нага и уијеха*".⁵

Оцењујући период на прелазу вијекова, кад се у драми оцледају многи изврсни приповедачи или пак јесници, Рашко В. Јовановић закључује: "њихови драмски покушаји, изузев Ђоровићевог и Станковићевог, остали су у нашој драматургији само као сведочанство, само као илустрација напора и добре воље да се наш позоришни репертоар освежи, уздигне и обогати".⁶ У студији⁷ Младенка Саџака дјело Петра Кочића третира се као *прозно*, а Слободанка Пековић сагледава га једино у генерацији "прозе нових, или правих реалиста"⁸. Слично Кочића "сврставају" и карактеришу Бранко Милановић⁹ и Јован Скерлић у *Историји нове српске књижевности*¹⁰, док у *Историји модерне српске књижевности*,¹¹ Предраг Палавестра јунака *Јазавца* сматра *прозним*: "Лик Давида Ширца у целокупној историји новије српске приповејке стоји као јединствен пример..."

Пређашње не искључује огледе који доказују *грамску заснованост*, и *драматичарске елементе* (поступци, "радња", ликови, "сценски говор" и слично) у прози нашег *приповједача*.¹² Боро Драшковић истиче *сценичност* приповијетке *Суданија* ("Ако се

⁵ И. Андрић, навођено дјело. (Курзив наш.)

⁶ У ПРЕДГОВОРУ. *СРПСКА ДРАМА*, едиција *Српска књижевност у књижевној критици*, књ. 11, НОЛИТ, Београд, 1966, стр. 9.

⁷ Објављена докторска дисертација, одбрањена октобра 2000. на београдском Филолошком факултету, *НАТУРАЛИСТИЧКИ НАРАТИВНИ МОДЕЛИ У СРПСКОЈ ПРОЗИ, између реализма и модерне*, ЧИГОЈА ШТАМПА, Београд, 2001. (М. Саџак Кочића сврстава у "други талас натурализма, тзв. *неонаатурализам*", стр. 236)

⁸ *СРПСКА ПРОЗА ПОЧЕТКОМ 20. ВЕКА*, ПРОСВЕТА, Београд, 1987, стр. 104.

⁹ "Значење пјесме и приче у том доживљају живота који је садржан у природи Кочићевог приповједачког свијета није у пресликавању реалности..." (*ОД РЕАЛИЗМА ДО МОДЕРНЕ*, Сарајево, 1972, стр. 66. Подвучење наше.)

¹⁰ (ЗАВОД ЗА УЧБЕНИКЕ И НАСТАВНА СРЕДСТВА, Београд, 1997): "Приповедач", "прави лирски реалист" (стр. 402-3).

¹¹ (СКЗ, Београд, 1995), стр. 378. (Курзив и подвучење наши.)

¹² Наводимо овдје радове објављене у Зборнику 25. Научног састанка слависта у Вукове дане, Београд-Нови Сад, 1-6 септембар 1995, МЕЂУНАРОДНИ СЛАВИСТИЧКИ ЦЕНТАР, 1996: Станиша Тутњевих, *Драмска јензија у дјелу Пејра Кочића: на примјеру приповејке Мрзуга*, (стр. 267-276); Војислав Јелић, *Елементи драмског у Кочићевој приповеци Кроз мећаву*, (стр. 277-281). Слично и: Предраг Лазаревић, *Лирске, сајтиричне и драмске стилистике у књижевној опису Пејра Кочића*, Зборник предавања 31. југословенског семинара за

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

савладају замарајућа понављања, небрижљива композиција и ритам, неизграђеност, у представи ће заблистати новим сјајем тај шарм позоришта у позоришту..."¹³), а Слободанка Софтић обрађује *ујризорене* Кочићеве *прозе*: "Снажни драмски конфликти, јасно издиференцирани типови, који се спонтано разоткривају и током радње развијају, мијењају и дограђују, згуснут, сликовит и духовит дијалог, разлог су да ова дјела имају своју *сценску убједљивост* и доживљавају трансформацију за друге медије - радио, филм и телевизију"¹⁴. Иако Петар Марјановић у *Малој историји српског позоришта*¹⁵ Кочића само наводи као аутора често *играног* комада, посвећује му пређашњи есеј *Драмолеи часне тенденциозности*¹⁶. Мада га не одабира у књигу *драма на почетку 20. века*¹⁷, Јосип Лешњић сматра да *Јазави* "досеже истинске уметничке вриједности".

*Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба (драма и опере)*¹⁸ Боровоја С. Стојковића набраја изведбе *Јазави* у српском репертоару, али Кочића сматра *приповедачем*: "ова друштвено алегориско-сатирична комедија изазивала је увек у публици жељене ефекте и реакције, нарочито у данима анексионе кризе".¹⁹ *Сценска ефектност* одређује српску театрографију: *Позориште и драма*²⁰ подвлачи "духовито исказану сатиричну поруку" *Јазави*, али и *лепо обликовану драмску ситуацију*, "због којих се и данас изводи на бројним професионалним и аматерским

стране слависте, Београд, 1980, стр. 197-207; Урош Ковачевић, *Кочићево позориште у позоришту* (Драмски елементи у лијтерарном ојусу Пејра Кочића), ПУТЕВИ, бр. 6, Бања Лука, 1980; Боро Драшковић, *Слобода и језик - Промене*, СВЈЕТЛОСТ, Сарајево, 1975; Слободанка Софтић, *Дјела Пејра Кочића на југословенским професионалним сценама*, у Зборнику радова о Петру Кочићу, ИНСТИТУТ ЗА ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ, Сарајево, 1979. Најновији примјер је књига *ДРАМСКО ОБЛИКОВАЊЕ у приповекама Пејра Кочића* Луке Кеџмана (АКАДЕМИЈА УМЈЕТНОСТИ, Бања Лука, 2005). Бројна извођења *Јазави* и драматизација, сценаријума или сценских адаптација, посредно потврђују тезу о "драмском и драматичарском" Кочићеве прозе, која *магично привлачи и обузима драмске стварале* (стр. 9). "Она се (суштина приповједања - примједба и курзив наши) може изразити као драмско казивање, језиком сукоба и напетости, ликова који су супротстављени себи али и свету који им представља судбинску препреку..." (стр. 25).

¹³ Б. Драшковић, *о редитељском "чијању"*, навођено дјело, стр. 42-45. (Курзива наш.)

¹⁴ С. Софтић, навођено дјело, стр. 355-362. (Подвлачење наше.)

¹⁵ (13-21. век), ПОЗОРИШНИ МУЗЕЈ ВОЈВОДИНЕ, Нови Сад, 2005, стр. 289, 315, 327, 328, 356, 357, 363, 367.

¹⁶ Петар Марјановић, *СРПСКИ ДРАМСКИ ПИСЦИ 20. СТОЛЕЂА*, МАТИЦА СРПСКА-ФДУ-АУ, Нови Сад-Београд-Нови Сад, 1997, стр. 38-42.

¹⁷ "Српска драма у 25 књига", књ. 13, НОЛИТ, Београд, 1987, доноси драме С. Матавуља, М.Ст. Предића, Драгослава Ненадића, А. Шантића и Св. Ђоровића (*ЗАВЈЕТ, ГОЛГОТА, ПОД ЖРВЊЕМ, ХАСАНАГИНИЦА, ЗУЛУМБАР* и *КАО ВИХОР*). Предговор, стр.7.

¹⁸ МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ, Београд, 1979.

¹⁹ Исто дјело, стр. 468.

²⁰ Рашко В. Јовановић, "ВУК КАРАЏИЋ", Београд, 1984. (стр.159)

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

сценама"²¹. Милан Грол истиче *друшћивено-политички контексти* и позиционише ову ЈЕДНОЧИНКУ у комаде којима "у данима Анексионе кризе и балканских ратова, *позоришће узноси осећање времена*"²².

Литерарна вриједност и друштвени контекст, а посебно репертоарска усмјерења и сценски успјех "драмског дела наглашене тенденциозности"²³ (*рецепциона функционалности*) помјерају жанровско сврставање *Јазавца* (слично *Суданији*, "на драмским основама писаној приповетки"²⁴), јер: "као и сви драмски *писци*, *Кочић рачуна на присуство публике*"²⁵.

Почесто се губила из вида Кочићева "модерност"; његова везаност за европску традицију *народне драме* и њених различитих преображаја: "између сеоске комедије и политичке сатире"²⁶. *Можемо се запитати, без прејензија на дефиниран одговор, не долазе ли антиципиаторске врлине Кочићевих сатира "Јазавац пред судом", па и "Суданије", њихова сличности са доцнијим политичким комадима, из околности да су израстале из блиских корена*, вели Радован Вучковић²⁷ и упозорава на "актовку" *Просјак или мртви нас* - "Начин алегориског приказивања у Брехтовој једночинки, насталој безмало две деценије након *Јазавца пред судом*, асоцира на двосмислени, откривалачки говор Кочићевог Давида Штрпца"²⁸ - отварајући ново поглавље у разматрању "*драматичарског*" или "*приповједачког*"²⁹. "У формалном погледу у Кочићевом *Јазавцу пред судом* има нечег од

²¹ Исто дјело, стр.159.

²² ИЗ ПОЗОРИШТА ПРЕТКУМАНОВСКЕ СРБИЈЕ, приредио Др Зоран Т. Јовановић, НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ, Београд, 2004, стр.35. (Курзив наш.)

²³ Исто дјело, стр. 38.

²⁴ Р. Вучковић, навођено дјело, стр. 451.

²⁵ Петар Марјановић, СРПСКИ..., навођено дјело, стр. 41, курзив наш.

²⁶ П. Марјановић, Исто. "Кад се то каже, не мисли се да је Кочић неки генијалан драматичар који је антиципирао касније драмско-театарске поступке", указује Радован Вучковић (Навођено дјело, стр. 450.). *Кочић је, напиме, могао да подражи узоре за форму својих дела у књижевности и драми земље у којој се духовно формирао у најпресуднијем периоду либералне активности*, стр. 451. (Јоханес Нестрој, који је, доцније, утицао и на Брехта - примједба и курзив наши.)

²⁷ Исто.

²⁸ Исто дјело, стр. 451-452. "Подразумевањем гледаоца као фактора театарског представљања Кочић је био на почетку оних процеса уочи рата који су се развили у политичкој драми и Брехтовом епском позоришту/.../ да се гледалац учини актером у театарском извођењу како би се њоме обликовала свест и васпитавао у смеру револуционарног преображаја друштва". (стр. 455.) "Глумац који би према Кочићевим намирницама играо Давида Штрпца, морао би да се понаша према начелима Брехтовог епског театра". (Исто, фуснота 58.)

²⁹ Вучковић налази ефектну "полусложеницу" *приповједач-драматичар* (стр. 450).

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

тада актуелне поммедије делл'арте", указује Вучковић, протезући питање могућих драматичарских преплитања и литерарних веза-утицаја све до Достојевског (*Суданија* према *Записима из мртвог дома*: у поглављу *Представа* кажњеници организују приредбу-*"суданију"*, а у оба случаја аутор је међу масом!) и Чехова.³⁰ Оправдано се за *Кочића* може рећи да је *досиђао врхунац у српској књижевности у обнављању, модернизовању и преображавању стереотипија народне драме*.³¹

И, заиста, да ли је довољно да прозни низ буде исписан у дијалогу па да постане "драма"? У *Јазавац* је доминатно *причање*, ПРИПОВИЈЕДАЊЕ; мизансцен је једноставан и "наиван": кратке *дигаскалије* упућене су више читаоцима него *уиризоривачима*, а уводна обимна, колико позоришна-сценска, још више је *приповједачка*³²; "заплет" потпуно прост и "недрамски", ЛИТЕРАРАН ЗАВРШЕТАК.³³ *Сиенска атрактивност*, пријем код публике и успјешност самих *реализација*-театарских поставки учинили су да је Кочићева приповијетка *Јазавац пред судом* (јесте и биће!) ДРАМА. Слично као што то бива и приповијетка, *дијалогски, али без драмске форме писано дело* (*Суданија*): *Посредством дијалога, у једноставном сиенском оквиру, без много стварне акције/.../форма није својим устројством, попути доцније ејског театра, ангажује посматрача*.³⁴ *Јазавац* је драма и ако се занемари питање форме: траје у народу и времену и данас, стотину година од праизведбе; након **ВИЈЕКА СЦЕНСКОГ ЖИВОТА**.

Завршимо углас са Исидором Секулић: *Језици се мењају али у стилловима значајних писаца има нешто од трајности египћанског балзамовања. Избор Кочићевих страница чини књигу*

³⁰ Исто дјело, стр. 457. "Међу Чеховљевим шаливим једночинкама нема ниједне на коју би Јазавац пред судом" могао директно да асоцира, али начин игре и заплети из чиновничког живота, посредством којих се исмева бирократски механизам, приближавају нашег писца познатом руском драматичару". (Исто, фуснота 50.)

³¹ Исто дјело, стр. 460. Курзив наш.

³² Језгровит опис суднице и кроки Давида Штрица (*мален, низак, сув као жрана, лаган као перце... Очи му се свијеће и преливају као у мачке из мрака... па се прије времена раскукуриче. Зашто га руже поглађе жене...*) дати су превасходно ПРИПОВИЈЕДАЧКИ. "У овом Кочићевом сатиричном драмлету, као у свим драмским делима која служе некој идеји, много се говори." (П. Марјановић, *СРПСКИ...*, навођено дјело, стр. 39. Подвлачење наше.) "Сценски је оскудно дело", пише Р. Вучковић (навођено дјело, стр. 452). Акциони део сиенског збивања "*Јазавац пред судом*" истио је ипак сиромашан као и *месито радње*!.../ Дијалог је, у ствари, дијалогизирани монолог главних лица... (Исто, Курзив наш.) "Кочићево дело (ЈЕ), иако крајње једноставно попуст свих народних комада, сценски сложено и богато (Исто дјело, стр. 453. Подвлачење наше.)

³³ "*Јазавац*, тако, завршује се не драмски него мелодрамски." (И. Селукић, навођено дјело, стр. 365-6.) Р. Вучковић мисли потпуно супротно: *ова игра није стилистички завођена, већ динамички прогресивна са ефектним завршетком...* (Навођено дјело, стр. 453.)

³⁴ Р. Вучковић, навођено дјело, стр. 460. (Курзив и подвлачење наши.)

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

*сїаросїавну, а тїо је тїрајносїї тїрајнија од савременосїї*³⁵.

(НАПОМЕНА: Прегледни рад Бранка Брђанина, *ПРИПОВЈЕ-ДАЧКО И ДРАМСКО*, у освјетљењу књижевне и позоришне историографије; уз сто година од праизведбе Кочићевог *Јазавца пред судом* /НП у Београду, 1905/, припремљен је за програмску књижицу представе, под насловом *Први вијек свенског живоїа*; поводом постављања копродукције "ЈАЗАВАЦ ПРЕД СУДОМ" Народног позоришта Републике Српске из Бање Луке и ЗВЕЗДАРА ТЕАТРА из Београда: режија Павле Лазић, у улози *Давида Шїрїица* Петар Краљ; београдска премијера 3. а бањолучка 9. децембра 2005. године. Овдје објављујемо цјеловиту верзију текста.)

³⁵ Навђено дјело, стр. 381.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Ћазивања и записи (грађа)

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

мр Драгица Панић-Кашански

Архаични играчки обрасци у брчанском крају

(џрађа)

Теренска истраживања музичко-фолклорне и играчке грађе у брчанској општини су вршена више пута у периоду од 1982. године до 1992. године. Поред теренских снимања за Архив Земаљског музеја у Сарајеву, снимала сам и записивала игре за свој дипломски и магистарски рад. Овом приликом објављујем као грађу неколико кинетограма (записа игра) најједноставнијих играчких образаца од само једног или два такта. Ове игре нису више играчка пракса у брчанском крају. У вријеме када су забиљежене биле су дио фолклорног сјећања. Данас више нису на терену ни фолклорно сјећање јер већ нема ни оних казивача који су игре показали. Зато су ови записи изузетно вриједни као документ једног времена и као онај "извор", оно упориште, које данас прижељкују водитељи играчки ансамбала када желе да прикажу традиционално и архаично.

Игре су записане код сва три народа (Срби, Хрвати, Бошњаци - муслимани) на цијелој територији тадашње општине, а садашњег Дистрикта и више говоре о сличности него о разликама у погледу традиционалне културе брчанског становништва. Управо зато, због снаге тог аргумента дајем их као грађу без додатних тумачења.

Брезик
Крбети
Чађавац

С мјеста

♩ = 100

Јелице
Бузекара

♩ = 120

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Јелице Брезово Поље

♩ = 107

Ситња
Ситница Витановићи

♩ = 100

Ситница Буквик

♩ = 100

С мјеста Ражљево

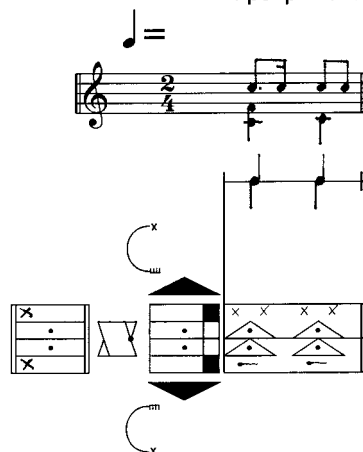
♩ = око 100

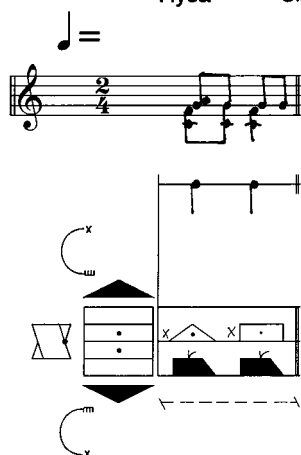
БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

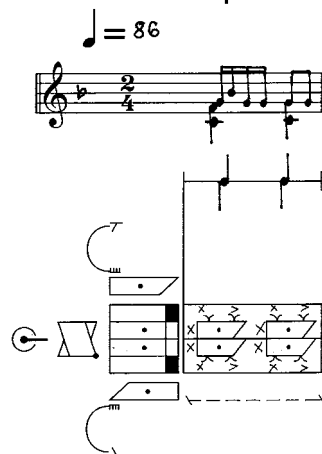
Туркуша (пропаст) "прекрштена стопа" Боће

Пуза Омербеговача

Старинско

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Миџира – Цица Мијаиловић

УВОДНО ПРЕДАВАЊЕ ПРИЛИКОМ ОТВАРАЊА "ЉЕТЊЕ ШКОЛЕ ТРАДИЦИОНАЛНИХ ВЈЕШТИНА"

У многим српским кућама брижљиво се чува понеки лијеп предмет или рад наслијеђен од бака или неког другог претка. То су обично предмети који се не могу више купити у продавницама. Како се некад радило и какви су то радови били описано је у неким нашим лирским пјесмама као на примјер у овој:

“Три дјевојке ситан везак везле
На ђерђефу по бијелу платну
Сваком свилом боје свакојаке,
Попуњују златом и бисером.
Везак везу, разговарају се
Која коме дивни јагљук везе.
Најстарија ријеч проговара:
"Ја га везем милу бабу своме".
Средња вели: "А ја брату своме".
А најмлађа стидно проговара:
"Луде ли сте, моје другарице!
Бабо ће вас из дома удати
А браћа вас сватом поклонити,
А ја везем за кога ћу поћи."

Тако је некад било. Некад било а сада се спомиње. Данас можда три сличне дјевојке сједе пред кафићем, пију кока-колу, у рукама им мобилни телефон умјесто ручног рада. Но, свако вријеме има своје бреме – начин живота и обичаје. Ово данас је свакако напредак и добро је да је тако, да идемо набоље, љепше и савременије, али без познавања прошлости није нам ни будућност сигурна.

На нама је да покушамо приближити архаично и традиционално савременом и модерном. Велика би штета била да се забораве многе традиционалне вјештине које су тако добро познавале наше мајке, баке или прабаке, већином необразоване жене али вриједне и спретне. Осим што су биле вриједне, жене на нашим просторима биле су веома креативне са израженим смислом за естетику и склад боја и облика.

Најважније је било нахранити чланове породице. Мијесиле су разне врсте хљеба, погача и пита. Када је било лоше вријеме за рад у пољу,

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

домаћице су припремале запечене пите или резанце који су могли да дуже стоје, а да се не покваре (није било фрижидера у коме би се чувале), да би онда када имају раднике могле на брзину да припреме калоричан оброк. Највише пажње се посвећивало (што се и сада чини) украшавању славског хљеба или како у народу кажу, славског колача. То су била права мала умјетничка дјела направљена од тијеста, са украсима који симболизују вјеру, благостање, добар род, мир, здравље и заједништво. Славски колач је симбол приношења жртве Господу и Светитељу који се слави и који је заштитник породице која га слави.

Који су се ручни радови радили?

Првенствено уређивање лана, конопље и вуне, предење, ткање, шивење, вез, чипка, шпинга или бијели вез, плетење, толедо и други. На уређивању лана радиле су углавном жене. Послије убирања лана с њиве комплетну технологију подразумијевало је квашење – кисељење лана, туцање (трлице), гребање, предење и ткање. Дуготрајан и тежак посао, посебно штетан по здравље, али се радило мобом која се завршавала пјесмом и игром, а то је била и прилика за дружење.

Шта се ткало и од чега?

Од конопље су се ткала грубља платна, од лана платно за постељину, кошуље, столњаке, пешкире, повезаче за ношење хране на њиву и друго. Од памука су се ткала љешпа платна за израду народних ношњи. Од вуне ћилими, поњаве, торбе, прегаче, прекривачи и слично. Ткало се на разбоју или стану.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Како се везло, чийкало и плело?

Везло се пуњеним бодом, покрстицом, бодом за иглом, бодом ланчића, на ђерђефу или без њега, бијелим концем или разним бојама, свилом, вуном, срмом. Најпознатији су косовски вез, конавоски, посавски, златовез, бијели вез, шлинга или шупљи вез, ажур и толедо. Чипкале су се завјесе, столњаци, украси за ношњу, завјесе и оно што и данас наше жене раде, разни миљеи.

Плело се највише од вуне: чарапе, назувци, цемпери, прслуци, капе и одјећа за новорођенчад, као што се ради и данас од финије вуне.

Шило се руком, иглом и концем што је било споро и тешко све до уношења шиваћих машина (на ножни погон, а данас на струју) у куће. Углавном, сви ови послови су се радили да би се обезбиједила одјећа за породицу да се не би морало ништа куповати јер је новца било мало. Радило се на сијелима, прелима, у друштву, више зими уз пјесму и шале. Дјевојчице су учене од малена, а дјевојке нису могле да се удају док не припреме руво: ћилиме, кошуље, мараме и дарове за нову породицу.

Пред Васкрс су се шарала и бојила јаја, и то су мала умјетничка дјела. На јајима се сликало растопљеним воском и писаљком. Било је много разноврсних мотива и сваки мотив је имао неко значење.

Индустријализацијом, као и еманципацијом жена, потискују се ручни радови, купују се постељина, готова одјећа, разна платна, штоф, свила и фротирни пешкири, а народну ношњу замјењује градска, европска.

И поред топлог рада, младе жене и дјевојке су водиле рачуна и о свом изгледу. Цијенило се бијело и румено лице, дуге плетенице, украси на глави, рукама и прсима. На Цвјетну недјељу дјевојке су у воду за

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

умивање стављале латице цвијећа да би читаву годину биле мирисне и лијепе као цвијеће. За јачање и густоћу косе скупљао се сок винове лозе или коријен коприве. У бијелим рубинама с пуно веза, с бијелим марамама на глави и са цвјетовима у коси дјевојке су изгледале заиста лијепо. За Ђурђевдан, шестог маја или за Светог Јована, седмог јула, жене су плеле вјенчиће од одговарајућег цвијећа и њима китиле куће и капије. У вијенац се уплетала главица бијелог лука јер се у народу вјеровало да то чува кућу од злих духова и болести.

Мајке и баке су биле својеврсне учитељице и преносиле своја знања на кћери и унуке. Свака је настојала да њено потомство буде вјештије и успјешније.

За све те вјештине требало је много стрпљења, воље, знања, снаге и умјешности. Да би се добио један лијеп ћилим требало је много знати: намотати нити на калем, сновати, улагати, увући у ните, ткати, уметати разне мотиве разним бојама и слично. За добар вез је потребно платно и мотив, нацртати (наруковати) мотив, извести га, сакрити крајеве конаца да и с наличја изгледа лијепо.

Велика би штета била да се те вјештине забораве. На нама је да очувамо и обновимо неке заборављене вјештине, да његујемо нашу традицију, да заинтересујемо младе за наше рукотворине које више цијене странци од нас самих. Данас је ручни рад само хоби, забава и релаксација. Многе жене уживају у везу, плетењу или чипкању. Нижући бод за бодом заборављају на свакодневне бриге, а уједно себи приуште лијепе, уникатне одјевне предмете или украсе за кућу.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО

"ЉЕТЊА ШКОЛА ТРАДИЦИОНАЛНИХ ВЈЕШТИНА" У КОЛУ СРПСКИХ СЕСТАРА "МАЈКА ЈЕВРОСИМА" У БРЧКОМ

Једна од компоненти програма рада Кола српских сестара "Мајка Јевросима" у Брчком је његовање и чување традиције српског народа и упознавање његове историје и културе. Осим што редовно посјећују манастире и историјске споменике чланице Кола српских сестара су размишљале шта би још могле да ураде на том плану. Зatraжиле су средства од Владе Брчко дистрикта за пројекат под називом "Љетња школа традиционалних вјештина". Средства су одобрена па је у току љета пројекат реализован.

Циљ овог пројекта је био да се оживе и обнове старе традиционалне вјештине и да се млади упознају с њима, затим да се окупе заинтересоване дјевојке и дјевојчице и едукују у изради старих ручних радова као што су вез, плетење, чипкање, мијешење и украшавање тијеста и шарање васкршњих јаја. Разлог за ово је то што се женска омладина све више удаљава од домаћих, такозваних женских послова, сматрајући да то није у склопу еманципације жена и да то више није модерно. Један од циљева је био да се корисно испуни слободно вријеме женске омладине, да у љетној школи његују естетске вриједности, да развијају креативност и да споје лијепо с корисним.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Љетња школа традиционалних вјештина реализована је у четири радионице. У првој је била етногрупа која је названа "Вјеште руке – златне нити", с курсом веза, плетења и чипкања.

Друга је сликарско-аранжерска радионица гдје су младе учеснице подучаване у аранжирању цвијећа, постављању стола за свечаности, бојењу и шарању јаја.

Сљедећа је радионица за мијешење и украшавање тијеста с нагласком на украшавање славског колача, на мијешење старинских погача и пита и припремање славског жита, а као четврта радионица је курс кројења и шивења.

Пријавило се педесет учесница, највише дјевојчица. Већина сестара се свесрдно залагала да се у љетњој школи што више научи. Све учеснице су посјетиле хотел "Јелена" гдје је стручно особље одржало предавање о постављању стола уз демонстрацију и вјежбе. Такође за све учеснице је одржано предавање о њези тијела и лица, о правилном и умјереном шминкању.

Учеснице школе су заједно са сестрама разгледале етнозбирку Музеја Семберије у Бијељини и посјетиле етносело "Станишић" у Поповима.

Послије учења и рада било је дружења и закуски. Све што је било умијешено и испечено у радионици за мијешење са задовољством је поједено.

На завршетку љетње школе све учеснице су добиле дипломе за постигнути успјех. Да се доста постигло видјело се на изложби која је

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО

постављена у просторијама Кола српских сестара, а било је око стотину дјечјих радова старијих учесница и чланица и исто толико радова наших бака, позајмљених из Брезовог Поља, Буковице и од старијих госпођа из Брчког. Најуспјешнији радови учесница су награђени књигама. Награде су добиле дјевојчице Мирјана, Драгана и Петра, дјевојке Свјетлана, Јелена, Мира и Гордана. Најмлађе учеснице су биле Жаклина и Николина са само седам година, што им није нимало сметало да науче да везу пуњеним бодом и да шарају јаја воском.

Намјера чланица Кола српских сестара је била да приближе архаично и модерно и споје традиционално са савременим, да се младе особе заинтересују за старинске ручне радове и да се мотивишу да корисно испуне своје слободно вријеме. У овој намјери су и успјеле, што се видјело из многобројних похвала озбиљних особа и новинара који су посјетили изложбу, као и по задовољству на лицима свих учесница школе када су примале дипломе. Више грађанки се интересовало да ли ће бити поново организован овакав рад. Пошто Коло нема добре услове за рад, наставиће се макар с курсом кројења и шивења на прољеће, када отошли.

Ово је био веома одговоран и напоран рад, али је било веома лијепо и пријатно радити с младима, а већина њих ће се укључити у рад Кола српских сестара.

Брчко, 2. 12. 2005. године

Предсједница Кола српских сестара, Митра – Цица Мијаиловић

Петар Васић

Тражимо човјека

Кажу да је Диоџен из Синопе (404/323. п.р.е нове ере) усред бијела дана шетао са заглављеним фењером у руци. На питање пролазника шета ради одговарао је: "Тражим човјека!" (Hominem quaero!) Питамо се да ли данас у односу на оно доба има више или мање људи? Има ли их шу око нас? Има, наравно. Неки више нису међу живима. Остале су истине о њима. Преознајмо човјека у времену у коме ми живимо! Наставимо изражење!

Према мојим критеријумима, познавао сам човјека. Био ми је узор као и многим другим људима његовим савременицима. Славко (Миланов) Иванић, рођен 1936. године у Пиперцима, општина Бијељина, умро је 3. августа 1995. године у Бијељини и сахрањен у гробљу Пучиле. Од његових чланова породице остале су супруга Дана која и данас живи у Бијељини и кћерке Сања и Тања Иванић. Обје кћерке живе у Паризу. Млађа Тања је тамо одбранила докторат на машинству и ради у "Реноу", старија Сања је предала рад за докторат из области лингвистике.

Славко је у први разред основне школе пошао у Пиперцима школске 1947/48. године када је школа и отпочела с радом, по први пут у овом селу. Крајем августа 1947. године у Пиперце је с пушком у руци дошао учитељ

Славко Иванић

Хакија Мурашбековић који је на црквеној кући прикуцао таблу с натписом: **НАРОДНА ОСНОВНА ШКОЛА ПИПЕРЦИ**. Пушка му је била неопходна због личне сигурности јер рат фактички још није био завршен. Одмах поштом учитељ Хакија је почео попис ученика. Поштом је прије Дружб свјетског рата школа била у сусједним селима Ражљеву и Коренићу, многа дјеца из Пипераца, ишло због удаљености ишло због рата, није ни ишло у школу претходних година тако да су се те године

у први разред уписивали дјечаци и дјевојчице узраса од десет до петнаест година. Славко је имао једанаест година и за његов први сусрет са учитељем везана је анегдота која се дуго причавала. Рич је о томе да је Славко тада, још је био љетињи дан, дошао пред учитеља носећи шубару на глави. Учитељ га упита: "Шта ће ти та шубара у ово доба?" А Славко испали одговор, као из шопе: "Немам друге ј... је!" Учитељ му залијећи љуску, изненађен њовком. Али, тај мали инцидент није утицао

БАШТИНАР**ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО**

на њихове даље односе јер Славко је од првог дана у школи показао високу интелигенцију и марљивост у учењу. По завршетку четвртог разреда Основне школе у Пићерцима Славко је наставио школовање у Нижој реалној гимназији Брчко коју је завршио, а после мале матуре уписао се у Учитељску школу у Бијељини. Као одличан ученик и примјеран омладинца Славко је краће вријеме учишлевао у селима бијељинске оштинине (Горња Буковица, Маџнојевић), а онда је после одслужења војног рока изабран за секретара Среског комитета омладине у Брчком одакле је отишао на омладинску радну акцију, на изградњу аутопута "Братство - јединство", где је био командант насеља и члан главног руководства акције. Потом се уписао на Филозофски факултет у Београду где је 1968. године дипломирао на катедри за социологију. Мада по вокацији и по склоностима одређен да васпитава, поучава, организује и сарађује са омладином, или да истражује и преноси властито знање, Славко је кратко радио као професор у гимназији у Београду, затим као управник Студентског дома "Вера Блажојевић" у Београду, а онда дошао у Бијељину где је прихватио дужност начелника полиције и у тој области провео читав свој преостали радни вијек. О првим данима његовог шефовања полицијом у Бијељини причао ми је док је последње године живота лежао на постели. Био је врло вјешт казивач, ошчињавао нас је причом много раније, мислим на све његове поштоваоце још у раном дјетинству. Наиме, испричао ми је тада збоде везане за свој први сусрет с тадашњим савезним секретаром за унутрашње послове, генералом Фрањом Херљевићем, који је био познат као нарцисоидни аутократ и који је више волио да га ословљавају са "друже генерале", него "друже секретаре". Славко то није раније знао али га је поучио колеџа из Тузле рекавши му још и то да обавезно набави виски "чивас" и да га послужи. Пошто није било те марке вискија у Бијељини колеџа му пошаље по свом возачу двије боце. Славко је генерала дочекао у тадашњем новоизграђеном бијељинском хотелу "Крин". Висок и сћасит Славко је сћао пред генерала и ословио га правилно и дочекао достојанствено. До инцидента је дошло када је генерал питао услужног конобара које пиће нуди. Овај је одговорио да има "чивас" а генерал је рекао: "Донеси нам онда два." Славко је импулсивно реаговао ријечима: "Ја не бих виски, може за мене боровница." Ми смо, иначе, сви знали да Славко никада није пио. Тада се љути генерал избечио: "Шта, зар нећеш виски?!" "Па ја, друже генерале, не пијем." "Ма немој? Па, ко те, боџаму, доведе у полицију?" Елоквентни Славко вјешито је пребродило и тај неспоразум, али је после врло духовито о томе причао само ужем кругу пријатеља.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

У Бијељини Славко није дуго остао, његове способности одвеле су га у Сарајево. Био је једно вријеме директор милицијске школе у Сарајеву, а рат, тешка болест и пензионисање су га стигли на дужности помоћника републичког секретара за унутрашње послове Босне и Херцеговине. Из Сарајева је тешко болестан са супругом изашао у Бијељину ратних дана 1994. године и ту у немањтини провео своје посљедње дане. Мали број преосталих његових пријатеља долазио му је и поклањао, за те услове могућу, пажњу. Како то често бива, његови људски квалитети и поступци према свима нису наишли на праве узвратне одговоре у његовој ближој и широј околини. Ако данас упитате било кога ко га је познавао за мишљење о њему чућете само ријечи похвале, и од сељака и од интелектуалаца.

Славко Иванић је предао свој дипломски рад у септембру 1967. године, а дипломирао 6. октобра 1968. године на катедри за социологију Филозофског факултета у Београду. Добио је десетку. Ментор му је био др Цветко Костић. Тема: *Кооперација индивидуалних пољопривредних газдинстава села Пиперци са Земљорадничком задругом Вршани*. На свом примјерку откупаног дипломског рада (обима сто страна, формата А4) записао је руком: Дипломирао 6. 10. 1968. године у 12h, запослио се 7. 12. 1968. г. у IX београдској гимназији. На списку литературе коју је користио наведено је 11 библиографских јединица, а с обзиром на могућности и ондашњи значај теме извршио је опсежно и педантно истраживање на терену. "Рад је, наиме, истраживачког карактера и треба да да праву слику стања у селу Пиперцима, на основу анализе кооперативних односа индивидуалних пољопривредних произвођача у времену од 1962. до 1966. године... Само истраживање засновано је на потпуном обухвату свих домаћинстава овог села, којих има 112, а разговори са старешинама домаћинстава вођени су у њиховим кућама, дворишту или на њивама у јулу 1966. за време летње праксе, и априлу и јулу 1967. године", истиче Иванић. С колико је пажње и знања прилазио овом послу најбоље показује оцјена коју је добио бранећи свој дипломски рад, али овдје желим да нагласим да се кроз овај рад осјећа и велика љубав аутора према свом селу и људима у њему. Дуго су сељаци с поносом препричавали како је с њима разговарао и како он, иако млад момак, заслужује велико поштовање. У поглављу ГЕОГРАФСКЕ, ПРИРОДНЕ И ПРОИЗВОДНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ СЕЛА ПИПЕРАЦА пише: "Истакли смо да ће се истраживање спровести у селу Пиперцима, чији атар се налази на благим падинама северног дела планине Мајевице, на оном делу где она прелази у плод-

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО

ну равницу Семберију. Идући према североистоку, на удаљености од 10 км, налази се пут који повезује Бијељину и Брчко, а даље с Тузлом. То је једини тврди пут којим је ово село повезано са градовима Брчко и Бијељина, који су од села удаљени 30, односно 35 км, али тек после мукотрпног пробијања кроз блатњаве сеоске путеве до чаршије Брезово Поље, насеља смештеног са обе стране цесте која повезује Брчко и Бијељину. Само село је испресецано мноштвом путељака и сокака који повезују стамбене зоне, разбацане обрадиве површине и шумске парцеле. Пут који чини везу са спољним светом и путеви који служе као веза са атаром разликују се само у ширини, док су све остале карактеристике идентичне: мекоћа, мноштво увала, па тако само летњи месеци гарантују да се запрега неће нигде заглибити. И стамбена зона и обрадиве површине смештене су на простору између две мање речице, Лукавца и Ђице, чија је просечна ширина око седам метара. Обе теку неко време паралелно и оне чине *lokus standi* и *lokus operandi* (мјесто боравка и рада). То је најприроднији пример потеса ограниченог сталном границом – рекама, јер је врло мали број домаћинстава чији се посед налази ван ове природне границе. Привредни значај ових речица је двојаког карактера. Око њих смештене су најплодније парцеле овог села (III класа земљишта), али иако мале, у пролетним и јесењим месецима дуж читавог свога тока поред села, плаве их уништавајући усеве. Некада су поплаве биле чешће него данас, јер је само уназад 20 година на Лукавцу у дужини од свега 2,5 км било смештено четири воденице с бранама. Нарочито у пролеће и јесен долазило је до акумулације веће количине воде испред брана што је изазивало поплаве. Ове четири воденице симболично су представљале четири мале – засеок села Пипераца створених на принципу фамилија. Сваки засеок имао је своју воденицу, смештену тамо где је највећи посед који припада тој фамилији. Некада само воденице, а данас места где су се оне налазиле носе имена тих фамилија: Тодоруша, Јосиновача, Ракићка и Доратуша. Данас је остала само једна у животу, она коју је 1949. године саградила СРЗ (сељачка радна задруга). И поплава је мање, али ипак повремено наносе осетне штете усевима.

Нагласили смо да је земљиште које припада становницима овог села равничарско, а само понегде се примећују мала брдашца. На њима је углавном смештена стамбена зона и шумске парцеле, док су обрадиве површине претежно у равнијим деловима села. У Пиперцима се сасвим јасно примећују три обележја сваког спонтаног насталог атара: поље се налази у најнижем делу атара. То су обрадиве површине и носе називе

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

њихових власника: Ракића поље, Нинића поље, Тодоровића поље, село које се налази на помањим брдашцима и шумски комплекси који се налазе на северној граници села.

Према извршеној аграрној рејонизацији код нас, Пиперци и њихов атар налазе се у првом рејону, тзв. житородном, чија је основна карактеристика производња жита и то претежно кукуруза и пшенице, затим индустријског биља (шећерна репа и конопља) с могућношћу развоја високопроизводног сточарства (држање крава високе млечности, тов свиња).

Овај први, житородни, рејон, а у саставу њега и атар Пипераца налази се под изразитим утицајем континенталне климе...

...Удаљено преко 30 километара од најближег градског центра, село је било и даље остаје јако изоловано, где се промене које су најизразитије у граду врло споро преносе. Зато су се готово сви друштвени односи одвијали искључиво унутар села. Раслојавање села до пре Другог светског рата било је такво да је свега осам земљовласника заузимало око 30% ораничних површина у селу. Тек после рата аграрним мерама смањена је оволика диференцијација према величини поседа, а 1947. године је формирана сељачка радна задруга. Био је то први покушај укључивања људи овог села у задружни покрет јер до тога времена није долазио до изражаја никакав утицај задружних покрета било кога типа. Иако је формирана сељачка радна задруга имала своје седиште у другом селу Ражљеву, а састављена од домаћинства из још седам других околних села са укупно 252 домаћинства, Пиперци су учествовали са 55 домаћинства (што чини 62,2% од укупног броја домаћинства тога времена у Пиперцима) или са 21,8%. Исте године, 1947. у овом забаченом селу први пут се појавио трактор марке "Alis chalmes" и заорао прву бразду у селу. Од тада можемо рачунати да почиње сусрет становника овог села са модернијом пољопривредном производњом. Од 1951. године сељаци овог села одвојили су се у самосталну сељачку радну задругу, са седиштем у свом селу и руководством из свог села, са истим бројем домаћинства (55). Постојала је и радила све до фебруара месеца 1955. године, док су остале сељачке радне задруге биле ликвидиране већ 1953. године.

Детаљније социјалне структуре села Пипераца познате су само за послератни период из редовних пописа становништва за 1948, 1953. и 1961. годину. Ми ћемо навести само неке податке да бисмо видели у каквим оквирима ћемо посматрати кооперативне односе.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Табела 6. Домаћинства и становништво Пиперца

година	домаћинства	становника	просјек по домаћинству
1948	92	445	4,84
1953.	96	457	4,76
1961.	105	489	4,65
1966.	112	509	4,54

Извор: Попис становништва 1948, 1953, 1961. књига X
(Подаци за 1966. годину изведени из анкетног материјала.)

Из досадашњих пописа становништва и анкетног материјала види се да је за непуних двадесет година број домаћинстава нарастао за двадесет или је у просјеку сваке године стварано по једно ново домаћинство. Укупан број становника за посматрани период нарастао је за свега 64 становника...

...Приватна својина на земљу је облик друштвених односа где постоји искључива власт присвајања и могућност искључења сваког другог учешћа у присвајању. Приватна својина на земљу претпоставља постојање монопола присвајања од стране одређених појединаца над средствима за производњу, у првом реду на земљу.

Како је дошло до стварања приватне својине на земљу у данашњем облику у Пиперцима?

Тешко је поуздано рећи како су се засновали први облици приватне својине у овом крају. Али ако се може бар мало имати поверења у народна предања или писана документа првих попова парохија Пиперци и Брезово Поље, онда би се могло поставити као хипотеза да је првобитни облик земљишне својине у овом крају заснован слично као и у Шумадији (властитим радом – крчењем шумских предела). Наиме, из историје је познато да је босанска држава пала под турску власт 1463. године, али овај део Босне још увек је био под влашћу Мађара. Тек 1525. године, после сукоба Турака и Мађара овај део Босне потпао је под турску власт. Према легенди, тадашњи мађарски живаљ је напустио ово подручје, које је после њих остало потпуно пусто. Према летописима српских православних црквених парохија Пиперци и Брезово Поље, који се као рукописи чувају у архиви брезопољачке парохије, прва група будућих становника овог краја долазила је 1739. године из Херцеговине, углавном из фамилије Жуковића. Према легенди, групу је предводио војвода Пипер по коме и данас носи име ово

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

село – Пиперци. Насељавајући овај крај били су присиљени да крчењем шумских комплекса стварају обрадиво земљиште. Крчећи шуме наишли су само на једно гробље и судећи по имену које и данас носи тај део атара Пипераца (Мађаруше) припадало је Мађарима. Према томе, на основу писаног документа и легенди које су се до данас задржале настанак приватне својине на земљу у овом крају сличан је шумадијском начину. Али првобитни начин настанка земљишне својине неће нам много помоћи у разјашњавању утицаја односа према приватној својини индивидуалних пољопривредних власника на ступање у кооперативне односе са задругом. Зато ћемо се задржати само на новијим облицима својине који су постојали у Пиперцима. Све до 1918. године својина на земљу у овом селу била је типичан примјер феудалне својине, тзв. рапчлањене својине. Врховни власник била је аустријска држава, непосредни власник бег Ризадбег Аџалипашић, родом из Балеговца код Модриче, а непосредни корисници сељаци овог села. И данас у грунтовым књигама на листу пише: власник Ризадбег Аџалипашић, а испод тога кметови, нпр. Радо и Стево Иванић.

Према томе, формални власник био је бег, а стварни корисници и кметови и бег. Њему је давана трећина од прихода у току године. Али бег је био и *dominium utile* (владање и коришћење). То је остваривао користећи се правом да заузима земљу после смрти кмета уколико он нема мушког наследника, јер женско дете после удаје нема више никаквог удела у поседу оца. У прикупљању трећине бегу су помагали повереници, а то није морао бити само муслиман него и становник села уколико бег има поверење у њега. Све је то трајало до 1918. године, када су сељаци ноћу кољем напали бегов конак и запалили чардаке, а Ризадбегово имање распарчали према, њима осталом у сећању, ранијем власништву. Почетком 1919. године бивши кметови су постали власници само оног дела поседа којег су раније били корисници, а ако је неко желео да задржи и захваћени део беговог поседа, морао му је то и отплатити. Тако је постала јединствена приватна својина на земљу као *ius utendi fruendi et abutendi* неког лица, каква се задржала и до данашњег дана... (Свим латинским цитатима је дат слободан превод у заградама, а овај посљедњи вјероватно није дат потпун него је узет дио из цитата, односно из правне изреке: *Usus fructus est utendi et fruendi, sed non abutendi*. Што у преводу значи: Плодоуживање је право употребе, прибирање плодова, а не и располагање. (П.В.)”

Славко Иванић је, како је већ речено, непосредно пред почетак рата у БиХ тешко оболио и пао у постељу. Ужасне године рата он и супру-

БАШТИНАР**ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО**

га Дана проводили су у свом стану у Сарајеву. Кћерке су им на самом почетку отпутовале у Париз да би некако наставиле школовање. Крајем ратне 1994. године, посредством бројних пријатеља које су имали на свим странама Славко и Дана су се преселили у Бијељину.

Био сам у прилици да више пута дођем у њихову трошну кућицу у којој су их смјестили. Разговарали бисмо дуго, али се Славко брзо замарао и ја сам се трудио да скратим сваку посјету. "Остани! Ти причај, а ја ћу се одмарати", говорио ми је.

Кад сам први пут дошао код њега, ту у Бијељини, упитао ме: "Пишеш ли ти оне вијести које се објављују са ратишта?" "Пишем неке", одговорио сам му. "Немој, молим те, да се ругаш и погрдним ријечима да називаш противничке снаге. Буди коректан и према непријатељу." "Не брини, Славко!" одговорио сам му, размишљајући о текстовима које сам тог јутра био предао на објављивање. Нека му је лака земља! Био је човјек!

Петар Васић

Петар Васић

ВАРИНДАН

Према казивању Ђорђија Антића из Брезика, у овом крају се његују занимљиви обичаји везани за Вариндан, како се у народу зове празник Св. Великомученице Варваре (17/4. децембра). Слиједећи изреку: Вара вари – Сава лади – а Никола куса, Ђорђија објашњава:

“Обичај је да се уочи Вариндана у већи лонац на ватри наспе вода у коју се стави пшенице, кукуруза, по неко зрно пасуља, па и која сјеменка бундеве. То се кува, и када почне да ври, ако у кући има момак или цура, на којој страни прво вода проври на ту страну ће се удати или ожени с те стране. Тако скувана храна зове се варица или вара. Ујутро рано на Вариндан цуре или младе жене иду на најближи бунар или извор пијаће воде, с бременом (дрвеном посудом за воду). Тамо се понесе и мало скуване варице која се проспе у близини извора да би се птице нахраниле. Тако се птице умољавају да не штете наредну љетину и то је као завјетнина. Са извора, носећи воду, дјевојке пјевају да се чује далеко. Када се донесе свјежа вода онда се доспе у посуду с варицом и стави на ватру да поново проври. Скувана вара се може јести на Вариндан, али пошто је други дан Преподобни Сава Освећени (Савиндан) тада се варица не кува него се хлади, али се и једе. Тек трећи дан на Светог Николу (Никољдан) преостала вара се доврши. Један дио варице домаћин обично оставља да се осуши и на Божић се послуже доручка да оном члану породице који у чесници нађе папак или сир да сушену варицу помијеша с мекињама или амуром и нахрани свиње и говеда да би била напредна.”

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Разговор с поводом

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Разговор са Здравком Мићановићем водела Марица Лакић

СТАРАНА ПОТРЕБА ЗА СМИСЛЕНИМ И НОВИМ

Поред тога што ми у Баштинару сматрамо да сте наши (мислимо на то што сте живјели у Лопарама, Брчком и Тузли), што смо на неки начин поносни на то што сте постигли, повод за овај разговор је чињеница да сте три године заредом дизајнирали плакат Сусрета позоришта БиХ у Брчком.

Да ли је постојао неки посебан разлог, додатни мотив због кога сте први пут конкурисали?

Поред разлога произашлог из професионалне мотивације, јер мени је плакат и најближа форма креативног израза у области графичког дизајна, ту је додатни мотив набијен емотивношћу гдје преко плаката поново успостављам везу с простором у коме сам поникао.

Неки су били одушевљени и *кључем и маскама и пайучама*. Други су се пак питали зашто баш ово, а не нешто друго и шта «му то значи». Гдје проналазите инспирацију и како након свих порођајних мука стварања једног дјела доживљавате похвале или критике, односно неразумијевање публике?

Одмах да кажем, радује ме да неко данас може да наброји предмете – симболе који су се појављивали у претходне три године на плакатима за СУСРЕТЕ ПОЗОРИШТА у Брчком, што значи да на одређен начин још живе.

Бавећи се дуго одређеном професијом ви свјесно или несвјесно формирате стваралачки поступак из којег произлазе и неки препознатљиви садржајни елементи. Свака идеја за плакате наведених сусрета произлазила је прије свега из слогана манифестације који у крајње сажетој форми изражава тенденције позоришних представа увршћених у програм. Смисао оглашавања манифестације штампаним путем уз то подразумијева крајње сведену и препознатљиву графичку форму којом посматрача повезујете с датом манифестацијом и упућујете на њу.

Инспирацију проналазим свуда око себе, и нисам имун ни на похвале ни на критике, радо их примам али наравно произашле из укључености у дату тему.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

На Академији лепих уметности предавали сте дизајн. Као професор и умјетник, реците нам откуд овакво име академији и које су то «ружне» умјетности?

На Академији лепих уметности сам радио до 2004. године. Питање лијепих и «ружних» умјетности; ту је прије свега ријеч о естетским категоријама о којима је много тога речено кроз историју естетике. Можда из угла плаката донекле вриједи она кинеска пословица «Није битно да ли је мачка црна или бијела, него да ли лови мишеве».

Да се вратимо дизајну. Како бисте једном лаику објаснили шта је то дизајн?

То је свакако незахвалан задатак поготово ако би кренуо са врло једноставним одговором двојице америчких дизајнера, Фулера и Папанека, да је све дизајн, подразумијевајући сваку интелектуалну концептуализацију, сваку замисао.

Да ли у свијету дизајна има више новца него у свијету сликарства?

Ту нема егзактног одговора, с тим што стваралаштво у дизајну подразумијева тимски рад и много веће буџете.

Може ли талентован дизајнер живјети од свога рада у једној овако малој и да кажемо сиромашној земљи?

Ако прихватимо чињеницу да дизајн подразумијева снажну финансијску основу и битне технолошке претпоставке, великим дијелом смо одговорили на ово питање. Али када је ријеч о графичком дизајну, једном сегменту дизајна који је везан за штампане производе, ту су ствари другачије. Савремене технологије, прије свих дигитална, омогућиле су много већу економичност у реализацији и тиме додатно нарастање потреба за штампаним производима: књигама, каталозима, плакати-ма,... тиме и веће шансе дизајнерима за ангажман.

Да се вратимо уназад, у земљу које више нема. Рођени сте у Шековићима, а основну школу завршили у Лопарама. Шта то дјецу из провинције (посебно у вријеме када је провинција заиста била провинција у позадини) повуче напријед?

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Мала исправка. Рођен сам у Лопарама, значи у комшилуку, а родитељи воде поријекло из Шековића. Уз то, седми и осми разред основне школе и школу ученика у привреди завршио сам у Брчком, гдје сам живио од 12. до 17. године, можда најбитнијем периоду за формирање личности.

Када је ријеч о животу у провинцији с краја педесетих и почетка шездесетих, разлика је у односу на веће градске средине била израженија него данас. И то, прије свега због споријег протока информација и мањих могућности кретања, значи у принципу технолошких условљености. Но, данас када размишљам о том времену, у тим дјечачким искуствима видим оне непоновљиве вриједности између осталог страснијег друговања, непосредног контакта с природом а уз то и понешто од штива за дјецу, прије свега стрипова и дјечје литературе, што је дозирањем било баш у мјери која одражава константну потребу. Данас је дјеци све на дохват руке. Прегршт информација, те нових технолошких и дигиталних занимација. Селективност недовољно профилисана и стога слиједи бржа засићеност иза које не остају неки јаснији трагови. Као да се све вријеме шлута на површини.

Кажу да су шездесетих у Лопаре стизала само два примјерка Политикиног Забавника и да је један морао бити Ваш? Због Таличног Тома или нечег другог? И шта је оно што је посебно обојило Ваше дјетинство у том градићу?

Сриједом су заиста долазила два примјерка али не Забавника него Кекеца. Колико се сјећам, долазило је више примјерака Забавника али петком. Но мени је био привлачнији Кекец, који је тада објављивао моје омиљене стрипове, између осталих Принца Валијанта, Крчка и Малецког, Таличног Тома...

Једном сам чак и отплакао када због несташлука у пошти, гдје су се новине продавале, нисам добио примјерак Кекеца ја него мој друг. Поред друговања, игре у природи, откривања стрипа, ту је и вриједност на коју све више гледамо са жалом и носталгијом а то је изражен осјећај становника мјеста за колективно, за дружење. Колико је само организовано заједничких прослава, првомајских, новогодишњих...

У Тузли сте завршили средњу машинску школу и добили први ателе на тавану бакине куће. Је ли то бака прва препознала таленат? Када и

БАШТИНАР**ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко****како сте били сигурни да желите да студирате и радите оно што сада заиста успјешно радите?**

Машинску, односно стројарску техничку школу из Загреба похађао сам у Тузли јер је при Радничком универзитету у Тузли био формиран огранак те школе, а после је сам наставио да одлазим у Загреб, гдје сам је завршио. Тад су се јавила и озбиљнија интересовања за цртањем и сликањем. Стицајем срећних околности оспособљавам један напуштени собичак на тавану куће у којој је живјела моја родбина. Тај простор ми је много значао за рад и профилисање властитих интересовања која су тада била више усмјерена ка сликарству. Услиједио је упис на академију као већ јасна потреба и жеља и препознавање у графичком дизајну који ми постаје примарна професија.

Како Ви сада гледате на своје студенте и како тај васпитно-образовни рад утиче на Ваше стварање, на потребу да материјализујете своје идеје?

Рад са студентима одржава виталност али при и већу енергију. Та комуникација оплеменјује и не да вам да се успавате. Тако, из моје «радионице» се и данас још и те како «пуши». Уз то, поред графичког дизајна, ту је, али више из прикрајка, присутна активност и у другим ликовним дисциплинама, као што су стрип и илустрација којима се такође у континуитету бавим.

Да ли сматрате да сте успјешни и да ли сте свјесни да на одређени начин улазите у животе других људи?

Могу само рећи да властиту успјешност највише мјерим истинским задовољством произашлим из бављења професијом; више задовољства једнако више успјеха и наравно реакцијама које мој рад оставља на посматрача. У том смислу равнодушност посматрача је најпогубнија.

Шта је оно што Ви чувате само за себе и шта је оно без чега не можете?

И у једном и у другом случају прије свега то је породица.

Колико држите до свога поријекла и колико средина из које сте потекли утиче на Ваше стваралаштво?

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Осјећај припадности крају гдје сам рођен и одрастао с годинама је све снажнији. Трудим се да одржавам везу али то не зависи само од једне стране. Могу без дилеме рећи да осјећање припадности овом простору мене и те како мотивише, што кроз до сада реализоване пројекте између осталих и за ПОЗОРИШНЕ СУСРЕТЕ у Брчком може да се закључи.

Држали не држали, поријекло је у вама, носите га као дио бића, у мом случају веома битног дијела бића.

Да ли умјетник, човјек уопште, с годинама постаје оригиналнији или прилагођавајући се условима живота губи ту потребу? Гдје је сада Здравко Мићановић који је да би обична дјечја игра била што аутентичнија на главу умјесто пљема ставио ношу па се грдно помучио да је скине?

На оригиналност гледам прије свега као на једну савремену испразну категорију која највише функционише замутивши нешто на површини и то траје у интервалима до сљедећег мућења, а интервали су све краћи и краћи, да је можда већ дошло и до потпуног обесмишљавања тог појма.

Занимљивије је свакако говорити о аутентичности. Препознати се кроз активност у другом, проширивати и продубљавати претпоставке за приближавање другом, остваривати оно што је најпримарније човјеку – комуникацију, односно размјену, додир – мени најближе одреднице у нашем језику те изворно латинске ријечи. Стога, вјероватно и та ноша (ми смо је звали тутом) на почетку. Али, сво искористићу ову прилику па навести нека искуства у којима се и те како може препознати та потреба за аутентичношћу. У Брчком смо нас неколико другара, узраста између 14 и 16 година, 1968. покренули улични забавни лист, с много стрипова од којих су неки обрађивали и теме из наше улице. Лист смо ручно изводили у једном примјерку наплаћујући читање, први број по 10 ондашњих динара, а други по 20 јер смо повећали број страна. У Тузли је један број нас генерацијски блиских људи 1973. покренуо манифестацију "Сунчаних 99", на градском нивоу, окупљајући на хиљаде учесника у свим активностима, од спорта до умјетности. Манифестација је трајала сљедећих неколико година, утаивши се вјероватно с једне стране због одређених притисака из неких политичких кругова, с друге због недовољног препознавања у том виду активности већег броја иницијатора и организатора. Послије смо нас

БАШТИНАР

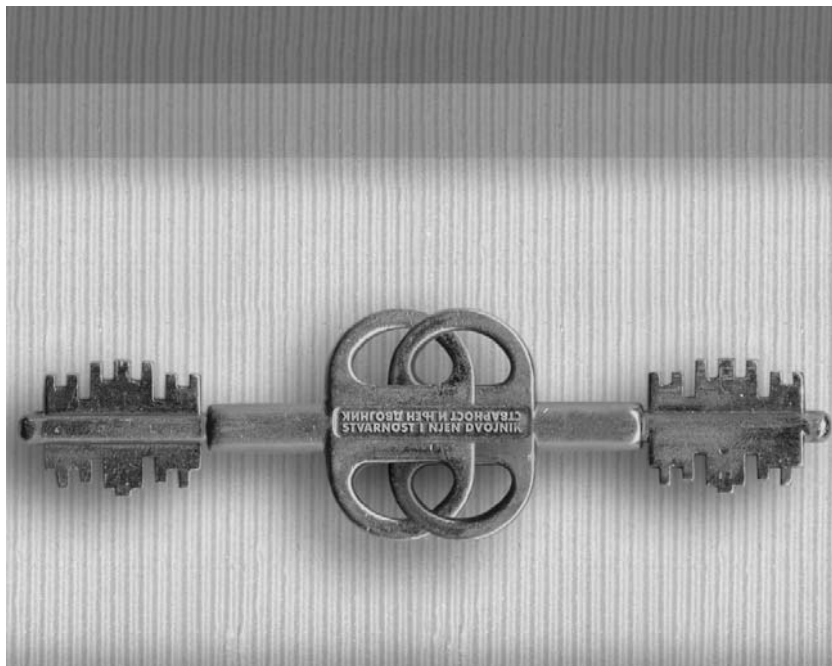
ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

неколико, такође у Тузли 1979. формирали умјетничку групу "Тијело-простор" са амбицијама да кроз умјетност успоставимо аутентичнију везу између живљења и стварања, чак и да ту границу покидамо. Ту се десио и један парадокс. Када смо нас тројица оснивача групе били већ увелико на различитим странама у професионалним па и другим интересовањима, чак и захладњелих односа, доживјели смо такве политичке нападе и сумњичења којима је озбиљан повод био и наша активност у групи, од којих се требало годинама послје опорављати.

У горенаведеном је за мене било вриједно трагати за комуникацијом, размјеном, надилажењем устаљених конвенција, трагајући константно за смисленим, често самим тим и новим, што би, све сам увјеренији, требало бити и једно опште начело, наравно мислећи ту на све могуће облике делања.

Хоћете ли поново у Брчко, на Сусрете или на ликовну колонију?

Наравно да ми неће падати тешко да дођем и то је свакако моја истинска жеља.

Поџија

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

ПОГЛЕД У ПРОШЛОСТ***Гаврил Стефановић Венцловић***

Широј читалачкој публици прилично непознат, онима који су га читали често загонетан, Гаврил Стефановић Венцловић (рођен око 1680, умро око 1749) заузима једну посебну страницу у историји српске књижевности.

Овај pjesник и прозаиста, бесједник и есејиста, преводилац и скупљач народних умотворина, иконописац и правописни реформатор, иако је живио у вријеме ратова и сеоба, куге и сиромаштва и разних врста притисака и прогањања, оставио је иза себе око двадесет хиљада писаних страна.

Приређивач избора из Венцловићевих списа, Милорад Павић, у предговору књиге «Црни биво у срцу» каже: «Венцловићево дело било је намењено читаоцима различитих друштвених слојева, различитих нивоа знања, неједнаких схватања, могућности и потреба. Тако оно носи слику своје публике утиснуту у све области у којима се једно књижевно дело остварује: у области језика, правописа, тематике, стила, естетике. Венцловић се – ако се прелазни случајеви сведу и упросте, обраћао двема класама читалаца и слушаца: једној образованијој, којој је и сам припадао, – клеру; и другој, која је обухватала мирске сталеже, публици мање образованој, често и сасвим неписменој. Тако су се у његовом делу јавила два језика, два правописа, две различите врсте стила и две тематски разнородне групе списа.»

Венцловића, који је иначе био свештеник и заједно са својом паством пролазио кроз сва искушења времена у коме је живио и стварао, Павић сматра аутохтоном, специфично нашом појавом и каже да му је мјесто “уз Ћирила и Методија, уз Саву Немањића и друге творце српске рецензије, али не у једном уско филолошком значењу речи”.

ПИСМО НА ЛЕДУ*Браћи Дриђанима*

Писмо на леду позадује траје,
Неголи наши срећни и добри данци
У миру бораве!

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

свако нас зло и болест находити

*Голема је што тужа и нужда будави
на земљи рођеним, и сами собом ош
земље, а небо тиражијти и искајти.*

Свако нас зло и болест находити
И свака рђа и невоља тре.
Нерод земљи, штета, сиромаштво,
Ватра, вода, пали и топи,
Војска, харање, глад,
Болест у телу свакојака
И нездравље.
Миши, жабе, гусјенице, мухе,
Скакавци поједају земљу
И множе се...
Туча, град бије, суша,
И пак зимна и кишовита
Око жетве времена.

То теке мало се саде
Указује на нас зло.

НОВОГОДИШЊА ЗАРАВИЦА 1732.

Ја ћу вам добра времена давати;
кишна пролећа и јесен, и суха лета.
И земља ће вам ваша
свој берићет потпуно износити
да вам се напуне гумна сваког жита
и хардови вина и каце масла,
и сваке благодете да вам доста буде
и да вам преспева сваке летине
од года до года.
И старо испред новог да исцрпите и преручујете
и у снази се, у миру обживите сви скупа.
И нећете се ни од кога бојати
јер ће се сви ваши злотвори
од вас посрамити
и разбећи се испред вас.
И ви ћете се наспорити и узрасти по навише.

ИЗГУБЉЕНА МУДРОСТ

С којом чапом напијаш со том и напија ти се: тако се сведбај.

Све сам ја то прокушао, со том мудрошћу што је од Бога достадох. Ал' после с телесном раслабом је пометнух и не могах више такав бити. Тобоже рекох, ипак ћу се умудрити мало се о њој бавећи. Али ах, што једанпут из главе ми оде, оде! Више је првом формом не стигох, иштући је, још подаље пробеже од мене него ли бијаше. Онако је неста и прође, кан да у неку бездну дубоку подземљану некуд бестрага доле пропаде, тако да јој ни споменка више неста.

Пак већ кад видех што нејма хвајде, нејма, иштући штети повратак изнова, та и манух се баш је цело и истраживати. А и тко ли то може пронаћи и сазнати бездни где јој је дно, врх ли небесни видети горе?

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО

САДАШЊОСТ

Саво Д. Теодоровић

СРПСКИ РОЋ

Ћутим ледени мрамор
И угрушак пјесме јунака
Чује се само небески жамор
Од Кнеза ни знака

У пехару гутљај непопијен
У соби љуба недољубљена
Њиву осваја шума
А шљива необрана

Колијевком соко недорастао
Соколица прела не видјела
Воденички камен застао
Не жубори пјесма бијела

Господе помилуј.
Помилуј тишину честу
Опрости гаврану црном
Гракће на погрешном мјесту

Има ли Кнеже краја муци
Генерације трава чекају
На замах фруле твоје
И вјетар у твојој луци

Горе главе цвјетови јунски
Тама је покрет међу звијездама
Ми нисмо разбојници друмски
И ход равнамо по иконама

Подигни очи сејо
Ноћ је имала ману

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Нек ћути грло бијело
Видај ми рану дану

Још су у црном мајка и жена
Заборав никуд не жури
За мене расту нова времена
Цвјетају нови божури

Горе главе божури јунски
Скоро ће покрет међу звијездама
Блиједе трагови хунски
Господ је међу нама

Он гледа. И види:
Још путева има осим земних стаза
Нема летова ни побједа
Без падова и пораза

Цвјетови ће увијек горе
Кртола је звијезда падалица
Нек туга буде полуга за радост
А јутро – наша надалица

Вјетру је да нас руши
Суши је да нас куша
Пасти пред њима није мана
Нема увенућа без судњег дана

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

KASANSKI

From: "Sinisa Solak" <sinisa.solak@tel.net.ba>
To: "Dragica Panic Kasanski bastinar" <kasanski@teol.net>
Sent: 4. decembar 2005 17:51
Attach: ZA TEBE SE MOLIM.doc; GOSPODE POMILUJ ME.doc; LOS DAN.doc; NASA MOLITVA.doc
Subject: Glamoc

Pozdrav,
prilikom osnivanja SPKD"Prosvjeta" u Glamoču upoznao sam Filipa Perišića koji mi je napravio kontakt sa Vama.
Posto je ovdje poprilična informativna blokada jer grad nema ni radio stanicu lokalnog karaktera a štampa dolazi autobusima a zima je na pragu pa je i to neredovno, vadim se na internet.
Pokusavamo da se cuje za Prosvjetu kroz aktivnosti.
Malo se gurkamo i preko sajta www.glamoc.com gdje sam jedan od dva autora.
Ovom prilikom saljem pjesme o kojima je Filip govorio i pokušavamo da povećamo broj kontakata. Može stosta ovdje da se pronadje i prikaze.
Ne znam koliko će ovo da bude prikladno za vas časopis posto nisam upoznat sa koncepcijom ali računam da ću od vas dobiti više informacija.

Autor pjesama je Ilija Mije Nenadic rođen 1983 u Glamocu. Pomalo piše od srednje škole ali nije objavljivao ništa. Pored toga je jedan od osnivača Prosvjete ovdje, aktivan član folkloru i sasvim solidno svira gitaru jer pokušavam i taj segment da trgnemo radi ubijanja vremena i mogućnosti da se malo kreće.

Uz želju da uspostavimo kvalitetnu saradnju pozdravljam Vas

*Ово писмо нас је подстијакло да у поглављу Поезија
уврстимо и младе стивараоце као и оне који први њу
објављују*

МЛАДИ СТВАРАОЦИ

Илија Мије Ненадић

ГОСПОДЕ ПОМИЛУЈ МЕ

Господе преблаги помилуј ме,
Опрости, услиши и благослови ме.
Ти што бдиш крај постеље болесника,
Што живот дајеш и сва добра чиниш,
Помилуј и мене и учини ме слугом својим,
Учини да срце моје само Тебе воли.

Господе преблаги помилуј ме,
На крају овог пута усмјери ме,
Да не лутам са гријеховима својим,
Да живим вољом Твојом и свијетлим
Путевима ходим,
Када умрем, по вољи Твојој да се опет
Родим.

Господе преблаги, помилуј ме грешног,
Љубим Те онакав какав јесам,
Грешан, малодушан и недостојан Тебе
Оца свог,
Подај ми снаге да творим вољу Твоју
Подај ми мира да исправим грешку своју.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

ЛОШ ДАН

Данас је лош дан,
Да отворим усне, да изађу ријечи,
Оне могу да те повриједе,
Зато боље је да останем сам,
Да урежем мисли,
Да их сачувам за неки бољи дан.

Лош дан од самога јутра,
А гдје је тек сутра,
Гдје сам ту ја,
И шта је мој циљ,
Гдје да идем, да дођем до њега?
Ја не видим пут.

Ово је лош дан за промјене,
Лош дан за разговоре,
Ово је дан само за мене,
Ја њега чекам да нађем себе.

Лоша ноћ лежи поред мене,
Сада сам сигуран да сам изгубио вријеме,
Ја немам циљ да би видео пут,
И не знам за себе,
Ја видим само тебе.

НАША МОЛИТВА

Ноћас пијемо крв господи нашег,
Ноћас нам вјетар хлади румене образе,
Чини се, звијезде падају једна за другом,
Замисли, освајамо свијет са осмијехом.

Ноћас освојио је гријех речене ријечи,
Узбуркао море, и запleo мисли,
Испразнио душу да напуни стомак,
Завезао језик пред Судијом Правде.

Остаћемо жедни ако границе нема, зна се,
Постаћемо робље у царству нашем,
Без образа на лицу однесеног гријехом,
Питаћемо, зар смо живи, са умрлим смијехом.

Одагнаћемо гријех из душа наших,
Бринути за свијет јер опроштај тражимо,
Служи ћемо с љубављу, то је увијек лако,
Страда ћемо с надом, то је бар благо.

За опроштај молимо,
Ми вјеровати желимо,
Не дај да нас гријех поједе,
Теби слава увијек Господе.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

ЗА ТЕБЕ СЕ МОЛИМ

Поклони дах свог живота
Мојим уснама,
Угри руке моје хладне
Својим бедрима,
Плеши косом својом
На мојим њедрима,
Заурлаћу на срце
Оковано кедрима.

Одвоји земљу од коријена њеног,
Приближи Сунце, кад љубав немам
Да ме грије,
Означи знаком пут за срећу нашу,
Ланцем вежи јагње и води га на пашу.

Скини гријех са душе и тијела свог,
Бићу газда а ти вољени роб,
Буди храбра у патњи својој,
Буди јунак на самрти мојој.

Уснама мојим твоје требају,
Бедра врела, њежност ипиту,
Склањам влажну косу са твог лица,
Ломим коријен кедра, моја си светица.

Шта год имаш, чувај и воли,
Шта ти треба, клечи и моли,
Смиловаће се рука над челом твојим,
Љуби, за тебе се молим.

*Из поезије дружих народа**Габријела Малинеску*

Габријела Малинеску, једна од најдаровитијих пјесникиња румунске литературе уопште, дебитује седамдесетих година прошлог вијека, а првом књигом *Зимска свечаност* 1965. године.

Пречишћен израз, непатворени трагизам у доживљају свијета, силина емоција својствених само пјесникињама највишег реда – онима којима биће и дух жене није баласт ни кокетерија – чине од Габријеле Малинеску изузетан пјеснички случај.

Добитница је награде Савеза књижевника Румуније за 1972. годину. Преводила је поезију Силвије Плат и Весне Парун, а поред поезије успјешно је писала и медитативну прозу.

ЗАКАЋТВА НА СИРОМАШТВО, ЧЕДНОСТ И ПОБОРНОСТ

Као млади пас се вратих једне ноћи,
блистајући грлом од звучне ране.
Дугом иглом, из главе извученом, отворих
врата куће
и са веселом окрутношћу лахор налети на ме.

Руке чудесне птице, канца треперава
дохватише ми косу и принеше је устима,
очима, трљајући образ њоме
као да водом умива опекотину.

И ствари на усамљеној обали изгледају бачене
као чудовиште у хладу баште пронађено.
Гледала сам огледало као санту леда, по средини напуклу,
плавим нервом за њ причвршћена.

Као млади пас ја дођох да умрем
у мирисном олтару са свежим временом,
осећајући како звер већа над мањом звери
отпочиње са комадањем.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

гаудеамус

Стварима треба владати као да их и нема,
с безнађем треба кренути ка њиховом шиштању.
Као у амбис, бацам се на тебе.
Кораци разбојника су смелости
над провалијом.

Смејем се и плачем од толике празнине,
држећи те за руку.

Ваздух нас носи на кожи извезеној модрим знацима.
И ова земља коју настањујемо
и нестрипљење да се заврши све,
па чак и мирис коња понад свега,
али знам да се ниједно обећање не испуњава
и смјем се и плачем од толике празнине.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Никитџа Станеску

Већ од прве пјесничке збирке Никите Станескуа *Смисао љубави* (1960) било је јасно да је у румунску поезију ушао један млад пјесник који ће имати значајну улогу. Наредне Станескуове збирке потврдиле су једну нову објаву пјесништва, ослобођеног баласта прошлости када је поезија имала подређену улогу казационалног тумача социјалних збивања (од Визије 1964. до Месечине срца 1973).

Никита Станеску је добитник Хердирове награде за књижевност (1975) и троструки добитник награде Савеза књижевника Румуније за поезију.

ТУЖНА ЉУБАВНА ПЕСМА

Једино ће мој живот доиста умрети за мене,
једном.

Једино трава зна укус земље.

Једино крв моја чезне, доиста,
за мојим срцем, док га напушта.

Ваздух је висок, ти си висока,
висока је туга моја.

Долази време да умиру коњи.

Долази време да остаре машине.

Долази време кад пада хладна киша
и све жене имају твоју главу
и носе твоје хаљине.

Долази и нека велика, бела птица
да снесе месец на небо.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

САВОНАРОЛА

Указује ми се Савонарола и каже:
Спалимо дрвеће на ломачи тапштине,
спалимо траву, кукуруз и жито –
како би све било једноставно!
Стуцајмо камен, исушимо реке
из корита – како би све постало
једноставно, посве једноставно!
Одрекнимо се својих ногу, јер је
ход тапштина.
Одрекнимо се свога погледа, јер је
око тапштина.
Одрекнимо се слуха свог, јер је
ухо тапштина.
Одрекнимо се својих руку, како би
све постало једноставно,
најједноставније!
Указује ми се Савонарола у сну
као прастара рана људског ума.
У сну се указује и ја се
од сопственог крика будим.

Проза

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Марко Драганић

КАД ЈЕ ПРОЂЕЋЕ ПАЊАЛО

(писма пријатељима)

*Dixi et salvavi animam meam**-рекох и сјасих душу своју-*

Прво писмо

Ни сам не знам зашто сам започео ово писмо. Није да не умијем написати неку ријеч, али сјећање на дане на које те желим подсјетити, свакако ме не чине срећним. Кажу да зло никад не долази само, да никада није без неке ознаке и најаве стигло. А наше зло које нас је задесило било је дуго наговјештавано. То тек сад видим, са закашњењем које ми је могло главе доћи.

Зато ми ова работа теже пада, посебно када се присјетим пријатеља којих више нема међу живима. Њихова једина кривица је била што су се у несрећно вријеме задесили на мјесту гдје се глава губила за мање од фртаљ секунде. Ту им је само једини бог могао помоћи, а њега ти је цаба било дозивати. И он се склонио на сигурно, и он диго руке. Људи су ионако све мање личили на људе. Од људског карактера остали су само обриси, ријетко се гдје могао срести какав човјек. Полудило вријеме, а с њим и народ. Ја боже мој, будала. Е, због тога сам у недоумици како да наставим.

Сјећам се те године, заметнула, као да су је гладни од свевишњег измолили. Предсјећала се несрећа. На Бадњи дан у башти кума Здравка, пекло се петнаестак прасића. Стегла зима да, што би моја мајка рекла, срце пуца. А ми, веселимо ли се веселимо. Пије се и пјева ко да нам је задње. Хоћеш вина – има, хоћеш ракије – изволи, пиво узми да замезиш. Сјећаш ли се, пријатељу мој, сједио си с нама. С радошћу смо чекали Божић. Није да нисмо српски запјевали, али зар је то срамота и гријех. Зар да се због тога кајемо. Кајање нам не би донијело заборав.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Остати усамљен, без пријатеља, не може донијети опроштење онима који су нам то урадили. Нису нам то смјели урадити. А остати без завичаја, онако како смо ми остали без наших херцеговачких клисура и брда, без наших такиша и петровача, дудова и ораха, без наших потока, Бараке, Драганића Вале, Зеленовог Крча, Росуља, Бањ Брда, без Гаја и Растоваче, без Брвачке планине, хранитељице наших предака, јесте губитак због кога не можемо никада заборавити. Хршћани смо, али нисмо будале.

Гледао сам пријатељу мој, али нисам желио да признам. Како да прихватим да губим свој коријен. Никога нисам овластио, никоме нисмо потписали тапију да нам то одузме. Нико то не смије, ма како се он звао и на какво се право позивао. Мањинско или већинско, мени је свеједно. Само сам ја, као уосталом што то право има и он, имао божије и људско право на свој завичај, на своје име и своју породицу. То су нам жељели узети, и на њихову срамоту и грехоту донекле су чак успјели. Али вратићемо се. Бар ћемо пријатељу бити у њиховим немирним сновима. Вјерујем да имају огледала, па ујутро прије прања зуба ваља се погледати у очи. Не би му ја био у кожи. Може он нас мрзити, колико год хоће, али ће морати проћи крај мог плота. Никада га неће моћи присвојити. Ту сам ја јачи. У његовом памћењу, у сјећањима и мојим и његовим. Мени је лакше да пролазим крај њега и његове куће, па макар то било ноћу, када сањам завичај, а сањам га почесто.

Дође ми тако на сан љетни распуст и август мјесец. Брђански петнаестогодишњаџи тих мјесеци имају само једну жељу. Да што мање буду чобани, а што више да играју лопте и да се купају у Метницама или на Млинима, у зависности гдје смо бентили воду. Учили смо и научили сви да пливамо у тим кратким планинским потоцима. Колико ли смо пута походили туђе крушке и јабуке, краставце и кукурузе печењке. Нисмо сметали. Све до једном. Дуго времена био сам предводник прављења наших дјечијих базена за купање. Ми смо га звали бенат. Знао сам ископати добар бусен земље и поставити га

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

између два камена, да вода не пролази. То се међу нама ције-
нило, а имао сам и још неке друге аргументе који су ми давали
право да се правим важан. Млађи би бацали мање камење
испод главног зида, којим смо преграђивали поток, да га снага
воде не однесе. Тако су ми пролазили љетни мјесеци тих год-
ина.

Тешко је сан замијенити животом свакидашњим. Пречесто
ми долазе слике деведесетих. Нисам навикао да исповиједам
муку своју ј..... Али не могу више. Како да теби пишем о лије-
пом, када знам да се и ти ноћу будиш. Видиш ли, роде мој,
Главице. Чујеш ли хладноћу Зобика. Осјетиш ли и сада ону
несносну тишину из јуна те '92. Сјећаш ли се Веле, Слобе,
Здравка, Ранка и Томе, Неђе Бошкова. Чујеш ли дозивање
Радино. Ја их и сад видим. Како да заборавим Мићин тихи
јаук у челебићком хангару, једне јунске ноћи пошто је сазнао
да му је брат погинуо. То ме брате прогања па не спавам.

Зато ти и пишем. Да ти кажем да све рјеђе жедним. Бојим се
да нам неће дати изаћи да наточимо воде. Сумња ме прогања,
смијем ли се икоме повјерити, да не добијем батине. Свјежег би
ваздуха, не овог устајалог испод девет греда и девет лимених
поља. Избројао сам безброј пута све елементе у оној прокле-
тој шестици што су се могли бројати. Зато сам запамтио.
Можда би било боље да нисам. Мање би се сјећао. Није
сјећање неки велики пријатељ. Замара, па не да да се опрашта.
А ко зна, мој пријатељу, да ли имам право да изгубим сјећање.
Изгубили смо завичај, подоста пријатеља, родитељи су на путу
да оду, родбину све рјеђе виђамо, па ако нам сјећање оде,
зашто смо живи. Међу људима нас је све мање. Зато памтим.
Још како. Само да видиш.

Паде ми на памет професор Јанко. Сјећам се његових
чизама рударки. Упеко јулски звјездан, а он у чизама.
Подрхтава устајали ваздух од врућине, а не дају нам да отво-
римо. И оног његовог плавог радничког комбинезона се
сјећам, са једним, мислим десним трегером. Да не би невоље
не би знао каква је то људина. И сад му видим сузе, ко
најкрупње капи љетне кише, када му рекох за погибију Ранка

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Савина. Заплака, стави главу у руке, понављајући да више никада таквог ученика неће учити српском језику.

Боже мој, колико смо имали снаге. Чак смо кришом и читали. Учили молитве за спас душа наших гријешних. И свађали смо се. Све смо људско и оно не баш најбоље у нама, показали једни другима. Сазнали смо ко смо и одакле смо. Запамтили заувјек с киме смо живјели. Запамти и ти пријатељу. Лакше ћеш опростити.

Сјећаш ли се учитеља Јове и његових родитељских мука. Памтиш ли кума Здравка. Све мушке главе из његове куће с њим. Синови, зетови и једни и други. Чујеш ли како поноћне сате раздиру језиви Симини јауци. Памтиш ли Шћепин поносни мук. Видиш ли унезвјерени Неђин поглед. Јеси ли запамтио тихо Бошково умирање. Њих добро памтим. Чујеш ли понекад Гарин крик када су убили Кељу. Видиш ли кроз одшкринута врата у то љетно августовко праскозорје, кад роса кваси и мирис покошених ливада опија, његовог целата. Послије пучња, чини ми се да сам чуо жубор Башћице. Умјесто пучња разлијегала се тишина. Запамтио сам и чуо страх. Никада прије и никада послвије. Зато сам и запамтио.

Ја о запамћењу ко баба о кварним снахама. Морам. Иако, ако ћеш да ти искрено кажем, у шестици ми није било до тога. Неваљала је то работа. Баца у размишљање. Тражим разлоге, постављам чудна питања, хоћу одговоре, њих нема, а сјећање тјера. Знам да си сад крај мене да би ми рекао да баталим пријатеље. Велиш, показали су се. Ко зна зашто је то добро и то би рекао. Сигуран сам да би ми пребацио, онако брђански, да знаш да ти пишем. Који ће ми то ђаво, што ме подсјећаш, кога то још интересује, то би ми рекао. Знаш да ти то не замјерам, ма не замјерам ја теби ништа, изузев твоје алкавости. Јави се, скупо јест, али се јави. Било је скупљих ствари у шестици, па смо их чинили. Цијена ме од љета господњег те '92. више не занима. Видио сам колико сам био појефтинио. И не само ја. Знаш ли, можеш ли се сјетити, колико нам је живот био јефтин. Ј... те паре. Кога су оне још занимале. Никога. Чак ни живи, ако смо били људи, никога нисмо заимали. Још једно појефтињење.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Па ми сад реци да не треба памтити. Ако те шестица није научила, изгубљен си ми пријатељу. Не окривљуј њих. Нису ти они криви. Они су ти само помогли да схватиш. Причају ми неки бивши кад се понекад сретнемо или чујемо, да су љути што си их заборавио. Он је далеко, па лакше заборавља, правдам те ја. Побогу, помислим у себи, па имате ли памћење. Знате ли ви колико кошта једна ноћ у шестици. Јесте ли се распитивали, онако за себе, да не причате к'о жентураче уз кафу, већ да знате. Знате ли како је то изгледало кад чекаш прозивку. Је ли вас ико ноћу звао? Да ли сте икада жељели, а знам да јесте, да све преспавате, да вам то све изгледа као ружан сан. И ја сам исто волио, али сам га одживио, врло будан. Ја знам, а ви?

Прије неколико дана јавио ми се Гоја. На мелбурншком се сунцу сунча. Ја још чујем како нас куражи да ће све бити готово до петнаестог. Ако не до петнаестог, онда сигурно до првог. Рачуна, нисмо криви, исправиће се неправда, јер смо грешком у логору. Само треба да наши предмети дођу на ред. Брзо ћемо ми кући. Дуго, предуго је остао. Преко осамсто педесет дана. Сви смо ми већ били отишли, а он је остао да чека неке нове прве и петнаесте у мјесецу. Не знам је ли још пратио дане. Вријеме је мјерио годинама. Дани и мјесеци били су му ситна рачуница. Памтиш ли, кад једном, онако изнемогао, паде од глади. Полети брже боље, дај воде, дај коју коцку шећера да га вратимо међу живе. Некима нисмо могли помоћи. А они ме питају што се не јављамо. Рјетки заслужују да их се сјетим. Такве памтим, не ради себе, колико ради Ање. Поменем их, да зна да сам био сужањ и да је било људи. Да и она размишља.

Све се чешће затварам, да коју прозборим сам са собом. Није нека прича, али се испричам. Призовем ја и овог и оног, приупитам како су, шта раде. Памте ли, интересује ме. Е то не могу да сазнам. Не одговарају они, већ ја. Ваљда хоћу да је по мојој, па макар и наопак. Зато и пишем да те питам, памтиш ли ти.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

*Александар Николић***ЧЕТИРИ ЕПИСТОЛЕ**

1

Град погнут као под теретом. Неколико купола, железнички мост ријека која се не види. Та ће слика у бескрајним варијацијама да се понавља током четрдесет година. Све је било у магли: град натмурен, пун прашине и гњилежи. Куће мрачне, сиве, пуне прашине, гњилежи. Из подова су излазиле бубашвабе. Подови натрули, гњили. Улице пуне прашине, дворишта пуна ђубрета, гњилежи. испарења прљаве воде, клозети се разлили, неподношљив смрад, мијазма разлијегала се и лијепила за сваку ствар, увлачила се у душу и мисао и давала карактер граду и његовим становницима. Из подрума су искакали пацови као бродоломци и цијучући сакривали се испод плотова и капија, или су наглавачке скакали у разрушену канализацију. Понеко стабло јадно и спарушено, засјечене и огуљене коре, посивјело од прашине, авестињски је стрчило у небо својим голим гранама, беспомоћно и узалудно пруженим према сунцу.

У библиотеци Семинара, у касно лјето, ви изазивате својим кољенима од мрамора. Ове провинцијске дечке жељне свега. Ви сте за њих један манијакални сан, шизофренија, антика, лудило. Та покријте та мраморна кољена, госпо! Њихове су мошњице натечене као воловске жиле. Сомнамбули, они вас сањају, бунцају по цијелу ноћ, заударaju као јарци. Ви стискате кољена као дјевица. Хладна као Лабниц.

Гледам вас данима, долазим на Семинар као хипнотисан, и питам се гдје је та тачка ослонца у вама, та мирноћа која ове провинцијске сиромашне дечке тако понижава, излуђује, кињи. Ви сте ријешили све своје проблеме, ви сада имате само два проблема. Прво, како да што прије завршите факултет и друго, како да добро уновчите то што вам је мајка природа подарила. Да нађете што адекватнијег младожењу: парајлију, дипломату, буду или неког странца, бизнисмена, човјека са звањем, звучном титулом и свим атрибутима моћи, престижа. Да буде по могућности zgodан, нешто старији, искусан, јако заузет пословима, да има хоби или више хобија, да пије отмјена пића, да пуши ексклузивне цигаре, да зна више језика а прилично путовао, да познаје алхемију и окултне вјештине, да зна руковати хладним и ватреним оружјем, да је вјешт у боју и вијећу као Ахилеј, узвишен и ироничан као Хамлет а храбар и неустрашив као Херакло.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

То не знају ови јадни мали, планински гладни мишеви, они су опијени само вашим тијелом, сјајем алабастера, и ништа сем тога меса они не виде. Обнсвидјели, они ће тако мучити жедну зјену, многи ће изгубити памет, изгубити душу, а кад се врате у своје касабице, у забити натмурене и безоке, биће отровани, ископњени, сагорјели и пјеваће на клетом гитару непоправљиво уверени у своју генијалност. Изложени тим и таквим ирационалностима постаће играчка у рукама неких отуђених сила, које владају нашим животима и нашом смрћу.

На овим нашим ветромстинама, међу овим варварима набијеним мржњом и глупошћу.

Душе заштитнице Адаме, све наше несреће започеле су већ у дубоком дјетињству, у страшним злочиначким условима, дивљем атавизму, незамисливо тешком немару и незнању, у стравичном сујеверном рату против знања. Оно поигравање, титрање лоптице у дубини чмара, преосетљивост, фиброзна стања, знојење, нагле промјене тјелесне температуре, тегобе и бол у сједним костима, у петама. Носио сам то јаје у карлици, осјећао како расте, дебља се као мој страх неуротичара, који зна и осјећа да се приближава катастрофа а ништа не предузима. И зарицао се да ћу у понедељак кренути у претраге. "Сејчас", рекао би Лењин, јер у понедељак биће касно. Тако је и било, у понедељак су чекали нови послови и задаци. Па родбина, пријатељи, женина фамилија, ђачки родитељи. Свакоме си потребан... док можеш вући, говорила је моја мати. Али остави се самосажалевања, пусти то. Данас је све другачије него јуче.

Пролазим старом улицом у којој је остало нешто од мојих заноса.

Касно је доба децембра, већ други дан траје неподношљива југовина. Било би несносно да није дунуо вјетар. Ево опет захлађења. Вјетар нешто шушка око забата и у крошњама дрвећа мало прије бијесно је грунуо и полупао стакла на вратима хаустора, сада се повукао постићен као злочинац, сад ће почети киша а у току ноћи може завести снијег.

Само да не гледам празна разбијена небеса, снуждена црна стабла у перивоју, тематске сједнице, бестијалне фаце лажних пророка и језуита.

Никаких узбуђења! Каже Адам.

Можда би се могао склопити неки трули мир, можда је све ово створила наша уобразиља. Ништа не разумијем. Данас ме љубазно поздравио један стари мрачњак, насмијао се златним осмијехом. Забридјело у прсима, топло и болно. Живим од тог поздрава и осмијеха. Сунце љепше сија: не сметају ми муве, ни пси, ни, мачке. Ваздух је

БАШТИНАР**ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко**

чистији, лишће зелено, вода слатка, људи су некако љепши, улице без прапине.

Ходам као у сну, душа ми је блага, лака, мека: трепери као лист на повјетарцу. Било је то златно доба, биће то једнога дана лијеп роман.

Стајао сам у реду за брашно, шећер, маст, понеко парче чоколаде.

-Види му очију! Повикала је чистачица са жељезничке станице.

Примјетила је сјај у мојим очима, који ће постепено гаснути. Тада је сунце пребивало у мојим очима и обасјавајући прљаве улице којима сам ходио, обасјавало овај туробни свијет у коме сам се по злу случају нашао.

Попео сам се стрмом улицом што од пијанце води према тргу. Пред хотелом сједе увијек иста лица. Иза столова као из бусије осматрају. Разгледају пажљиво и строго као каква комисија. Значајним погледима и покретима, понеком ријечју пропрате пролазника. Увијек када сам туда морао проћи осјетио бих нервну слабост и муку у желудцу. Била је то неуралгична тачка касабе. Погледи урођеника пуни праисконског мрака, мржње, презира, злурадости.

Тај мрак извире из земље, из тла, то је ендемски мрак, додаје Адам. Знам шта је писало на тим лицима. Тачна анамнеза твога стања и осјећања могла би се сажети у оним ријечима њихове фукаре, када је, чучећи на мосту, просиктала иза твојих леђа: "Да га оће когод смакнути"! Фукара као фукара, чучи и чека. Неспособна да било шта одлучи или уради сама, она је гласноговорник жеља и хтења колективитета. Оно што прваци мисле, то чаршијска фукара говори, макар и на гузицу. Као што нас тачно погађа мисао свога господара.

Добро сам упамтио сва та лица, тачније речено креатуре. Сада док пролазим истим оним путем између редова зелених столова на тераси под дрвећем, видим та лица од прије тридесет-четрдесет година. Дрвеће је порасло, има више хлада у хотелској башти, а лица су остала иста.

Када се послје смрти вратимо у наш лијепи град, шта ћемо затећи. Пророчанство злосрећног Данила Колака испунило се до последњег слова, с том разликом што је дошло брже него у најсмјелијем сну. Одлазећи као дифамирани отпадник из каубојских филмова, гњеван и горак, он је у прљаву гуницу чаршије плуноу клетву-опомену: "За шездесет година сви ћете ви бити на гробљу!"

У том тренутку чаршија је била чврст бедем вјечних, непромјенљивих канона и догми, а његове ријечи смијешна дјетињарија и небулоза. А само тридесетак година касније (а признаћете да је то само трен у вјечности) када су моћне олигархије на власти, до тада уједињене

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

братством интереса, на врхунцу моћи и сјаја одлучиле да се подијеле и да омеђе тековине по критерију ми ужеглих конфесија и нацикратија, догодио се страшни разор и суноврат у коме су отишле у неповрат тековине једне револуције а на сцену ступили нови варвари, дивљи и жестоки, под чијим се налетом стропоштао стари поредак. Тако пролази слава свијета и тако ја гледам са ивице гроба оног веселника како се церека и маше као са катарке брода ријечима Гончарова, Доброљубова и Писарева: "Прашћај стараја Абламовка, ти атжила свој век."

2

Штетићева слика приказује побједно славље на главном тргу, на пијаци. Позорница пред којом окупљени народ слуша неког пијанисту. Мале дрвене бараке, пиљарнице. У позадини питорескни градић са кровинарама, прозорима, понеким стаблом у лијевом дијелу слике црвени се кров бивше апотеке, сасвим лијево зграда градске Вијећнице на којој се вије застава. Између вертикале Вијећнице са куполом ансамбл од неколико катница, изнад апотеке отворени продор зеленила и неба према Сави, у првом плану мали дрворед од неколико липа и кестенова. Пред Вијећницом, на ободу тога ансамбла мали паркић, само у назнакама, само овлаш оцртан, само у контурама, будући парк у центру града. У средини рундела, а око ње неколико клупа, отприлике у данашњем распореду. Десно на ободу круга око рунделе стуб са свјетиљком.

Да саопштим журим, јер немам више времена. Празну представу, линију моста осталог у даљини. Те слике сјетио сам се први пут зими, други пут љети када сам улазио у град. У кину "Ослобођење" давао се филм "Грађанин Кен". Била је сушна година, вода се повукла до шесте пилоте. Дечји ресторан "Сњежана" сав исликан јунацима из бајки. имао се утисак неког града на источном медитерану. На раскрсници телеграфски стуб, диновска конструкција попут Ајфелове куле, а на њој окачен рекламни пано за филм Чарлија Чаплина "Велики диктатор". Бријачница "Свјетлост", собица у хотелу "Мајевица" окренута према западу. Послије фајронта отац је одлазио с другарима на купање. Вода је била топла, као бањска. Био је државни празник у обје републике.

Блонди је на коњским колима претрпаним стварима лежао и лизао прагажену шапу. Већ се био смирио, као дијете послјије ињекције. Врела поподневна припрека на сеоском друму. Конвој од три запреге котрља

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

се по прабини под немилосрдним сунцем, кола натоварена покућством. Све што је остало од бившега живота, што је стечено за будући живот, за неки нови живот.

Као и хљеб од најпростог брашна, у Пелинову, тој митској постојбини коју сам желио избрисати из меморије, али је памћење истинско сјећање осветољубиво. И данас чезнем за тим хљебом, понекад отужним, гњецавим, јечменим, са осјем. Припреме за пут, натезање кад ће да се исели деген. Закерало, тражио је немогуће услове. Жена болесна, убрзо умрла, двојица клипана мојих вршњака.

Блонди је за вријеме једног предаха легао у хладовину под кола. Измалтретиран јаром, забринут, замишљен, импресиониран дугим неизвјесним путовањем коме се крај не назире, можда мало и дремнуо, а када је кочијаш изненада пуцнуо бичем и кола кренула, разлегло се отегнуто и болно цвиљење. Сви смо се лећнули и угледали очајног и рањеног Блондија како скакуће и шепеса одижући прегажену шапу. Неко од дјецe спузнуо је хитро с кола и на рукама подигао рањеног Блондија и смјестио га у кола. Окружен дјецом, а то му је одувјек било најљепше окружење још од оног дана када га је мајка, да нас обрадује, донијела као сасвим мало штене, у кошари, са штелцеровог стана. Блонди се брзо опоравио и заборавио претрпљени бол. Само је још који пут уздахнуо као утјешено дијете, док му је у очима блистала суза радосница.

Протицало је последње љето у томе срећном поднебљу. Кућа је била продата. Стијешњени у једној собици претрпаној стварима најтеже смо подносили ноћ. Ивка се уселила у двије преостале просторије јер је рок, предвиђен купопродајним уговором истекао. У малу собицу убацила је шифоњер, а у кухињи је држала кокошке. Чим би кокошке пошле на легало, морали бисмо и ми. Догодило се да закаснимо који минут, и кокошке би подигле дреку што им кваримо први сан. Увиђали смо и сами да је некоректно с наше стране и обећавали да се тако нешто више неће поновити. Коке би се на задату реч примириле и уз појединачна кошкања и вречања, најзад поново утонуле у сан. У неко доба за вечером Ивка се сјетила да није узела пеленгаће и плаву сукњу на туфне. Ушла је с петролејком у кухињу. Коке су спавале, ушла у собу полако на прстима. Врага, шифоњер шкрипи као ђаво, пробудила све живо, пробудила коке, пијетао у сну закукурикао. Ивка се извлачи на прстима са пеленгаћама под пазухом, вијенцем белог лука око врата и лонцем масти у рукама. Једна кока баш у том тренутку сања поплаву. Наилази талас, кока одскочи, залепрша крилима,

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

завреча, Ивка се колико је дуга пружи преко прага, лонац јој испадне из руку и откотрља се на дворинште у прашину. "Да му бога и кокошке, сутра ћу их све поклати!"

Ујутро се извлачимо из кревета, пролазимо кроз кухињу пазећи да не нагазимо на још топло и мирисно кокошиње.

Сунце се поново рађа, бљешти авлија, бљешти исток. Послије ноћне море дан је право царство слободе. На Бакићевом стану лубенице у пуном јеку. У колиби наред бостана и дан и ноћ дежура стари Бакић, нагљув и полуслијеп, и уз њега олињало псето, потпуно налик на господара. Дакле, поред њих можемо однијети кола лубеница. Ријетко се деси да у смену дође млади Бакић. Ако се деси, видјећемо свога Бога. Договор је био сљедећи: кренути у два поподне и подијелити се у двије групе, извиђачку и ударну. Мене су одредили за команданта извиђачке групе, с тим што сам као појачање повео и Блондија. На чели ударне групе, природно, стајао је Јоса. Приближавали смо се бостаништу са зебњом у срцу. Непријатна тишина. Распоредио сам своје људе на неколико важних тачака, обезбјеђујући истовремено мостобран и одступницу. Израчунавши са двије величине тангенс угла рачунајући са највишом тачком на хоризонту (Фукоово клатно и слободни пад), док је Златко сматрао да уже треба пребацити чак на Мајевицу, Јерко Мандин, пак, био је непоколебљив у увјерењу да се све може ријешити помоћу таблице множења. Поставио ми је питање: $9 \times 8?$ – 72, одговорио сам насумице. Јерко је одобрио а ја сам сматрао да се провиђење умијешало. Осјетио сам чврсто тле под ногама. "Учитељ Стојчевић је у праву" мислио је Јерко, "овај зна таблицу множења". Мене је баш бољела таблица, Стојчевић ми је дао концесију, драгоцјену и далекосежну. Јерку се учинило да сам неправедно узнапредово, сада је било неспорно. У почетку бијаше број, стратегија свраке.

Што се тиче резултата он је био сљедећи. Блонди је њушећи око живице и поред канала наишао на траг дивљачи. Ту се закомпликова-ло. Бакићев цукац такође је осјетио траг дивљачи и потргавши ланац дао се у потјеру. Весео лавез сеоских кера пробудио је старца Зосиму. Дречећи као јарац ударао је у клепку и махао својом жулом као да тјера мушице. Милан Францов први се усро. Бјежећи главом без обзира испустио је лубеницу у прашину, а она се сва раздрузгала бијела као краставац. Који баксузлук, која штета! За Миланом поиспадалаше остали те кроз грање потражише спас хватајући се заклона, стружући поред канала, кукриковине и павите, кукиње и глога, све док се не докопаше наших положаја на Јопежу и Врбањици. Наши јунаци

БАШТИНАР**ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО**

ошишани на ћелаво. Већ поменути рачундија Јерко, па Стипа Катицин, Фрања Блажев, Иво Поштарева, Марко Марић, Туња Плазубат, министрант Некић, Драго Ждралин, Стипа Појет, па млади Паво Зламеник, Густа Ковач, Браца Бегов, Аца Томин, власник латифундије и штагла са девет вршалица Гашпарац, власник млина и пилане Баћока, државни тужилац Ђука Ћосић, мали чиновници Балентовић и Јегеш и будући поджупан Јанковић, трговац Грин, несрећни префињени Швел, честити Вучевац, Мата Фрћор, Ива Очагар, Туња Арх, двојица Клариних, Петар Рошки, Јулијан Чикош, те вазда натмурени Раушлинг.

Тихо позвах Блондија, да не насједа провокацијама и да се окани јунаштва дијелећи мегдан са пугавим цукелама, него нека штеди снагу, требаће му у тешком тренутку када дође до одсудног боја, ово је само рутинска вјежба, провјера борбене готовости. А гдје је мој другар Јоса, није ваљда и он дао табанима ватре? Какав би то другар био! У истом тренутку примјетих Јосу како се провлачи кроз живицу од глога, шеретски се смијући и зовући ме да прихватим лубеницу.

Сачекао сам, каже, док се оно страшило изгалами и док му цукци и фазани одвуку пажњу, а ја сам за то вријеме мјеркао тражећи најбоље примјерке у божјој башти. Лубеница је јело богова. Мед златних мердијана у води!

Све сам подредио тој идеји. Имао сам страшну мотивацију. Храброст је ствар нервног система, ствар правовремене квалитетне информације и процјене. И мало хазарда. Ако нема младог Бакића! А могло се десити да је натоварен лубеницама рано јутрос кренуо пут Липовца, или пут Босне. Различити су путеви Господњи.

Ишли смо полако линијом, два витеза, носећи под руком трофејне лубенице умјесто калпака. Сјенке су биле дугачке и плаве и цијело модро небо смијало се шеретски. Поред нас је трчкарао вјерни хрт машући репом. И све је подсјећало на неке познате стереотипе, на неке жене које смо вољели, а небо је још увијек било велика и тиха шала, младо и голо чудовишно чуло.

3.

Земун. Црквено двориште и авион у томе дворишту. Све летилице поломљене. Травке изван себе, на примјер све оно послије првих ломова, жене у првом плану, па те наше студије. Па онда и оно: писање. Љетна сезона, преостатак у тој ломљави, грмљавини и чамотији у

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

очекивању трећег свјетског мира, јер рат је тај што траје завршен, за нас особито дефинитивно завршен. Оно што ће пуцати и ломити душе наших противника нека и није право оружје њиховог рата. Па нека је и право, јесте оружје наше борбе. Дефинитивум!

И још шта је било. Срећа, послјије оних дефеката у осјећањима, у љубави за нас и љубави против наше воље, насилне љубави на страни са нацијама. Побједа у љубави, кршћански занос, слепило, пријекор јавности, цесте и провинција. Позив нацијама. Преклињите нас у знању против рата, у пјевању ваше чамотиње. Ми смо одговорни за ваша разарања. Ми смо љубили пустош. Једна држава против свих мора бити пусто, хладно, свјетлошћу обасјано и усамљено мјесто. То је била наша воља. Љубав послјије разорене љубави, послјије детаља у љубави. Опредјељујемо се према рату који завршавамо у посртању. Позив родитељима. Ми трошећи ваше паре, ваше јадне сиротињске зараде, осуђујемо вас за плаћање једне дозе личне проституције у слави својих држава, тамјана својих нација. (Тешке су ваше ствари, не серите тако озбиљно о барјацима и путу који подузимате. И ви, нарочито, будући родитељи. Ово се односи на погледе Тристрама Шендија, опћенито на рођене хуманисте.)

А наши задаци горе у центру разорене нације, гдје ћемо добити возачке дозволе и дипломе. Остајемо тамо да вас оплакујемо. Ми смо увијек у већој опасности.

Мучио сам се око тог питања које је стајало на почетку свих мојих покушаја да откријем шифру под којом клопара истрошени механизам. Измучен лутањем, љубавним бродоломима, током цијеле зиме и прољећа (издајнички влажне, ледене зиме и вјетровитог, пустињски сувог прољећа) неочекивано, противно свакој логици и разуму, донио сам следећу одлуку: нема повратка у провинцију, на хладовите обале ријека, нема пландовања; љето ћу провести на ужареном асфалту, припремајући један опсежан и тежак испит.

Касаба је лежала непомично као мртац кад сам се почетком октобра, испијен блијед и прозрчан попут аријела, са ауреолом побједника, појавио на њеним улицама. Било је пријатно, послјије несносне љетне жеге, проводити дане у тишини и благости јесени. У честим усамљеничким шетњама градским четвртима на периферији, алејом поред гробља и стадиона, испод моста славолука, запажао сам детаље стварности до тада нетакнуте оком и мишљу, примјећивао бјеличасту скраму неба, до бола жуту боју јабланова у низу, понекад прозор

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

чврсто затворен и хладан као око. Будућност је лебдјела као кухњи ваздух, као дамоклов мач над чаршијом, као срамота унапријед смишљена, као кашаљ свих честитих, исправних људи.

Осјећам да се треба супроставити тој психологији, паучини. Одједном примјечујем како је мати за кратко вријеме остарила. Овдје се за ноћ остари. Увиђам љепоту здравља, слободу неспутане природе. У митској покрајини Пелиново, заборављеној, затурсеној иза шума и шикара и шумских потока и канала на Соским ливадама према Јопежу напасали смо стоку. На стрњаку, послје жетве, у предвечерје, стока би се примирила. Аница ме понуди паприкашем од ручка. Сунце је залазило, округла црвена кугла у августу, златни сунцокрети и конопља. Сркао сам чорбу од парикаша и мислио како је живот прекрасан. Нагло и неочекивано у наш живот ушле су многе занимљиве тајне и чуда, о узбуђења, бијеле еспадриле!

Враћали смо се у предвечерје ја и мој другар Јоса, каубоји над каубојима. Доба је било херојско. Митска селендра, измишљени завичај! Дизали се вечерњи димови и облак прашине који се вукао за стадом, лавез паса, мукање крава. Крај отворених капија стајале су наше Дулицине са музлицама у рукама, наше драге Клементине. Међу првим угледали смо Ему Врбљан, па прелијепу и несрећну Франку, Тину Тадину, Милку Солареву, Мицу Мокровић, Аницу Јегеш, Манду Дујанић, Катку Фрицку, Лизу Гашипарац, Елу Грин, Елизабету Гојан. И да не заборавимо, фрајла Мицу Ојачарку, Ану Шестић, Еву Никољачић и Драгицу Бекић.

Драгица. сјај љепоте, здравља, тип жене коју сам цијелог живота сањао. Била је годину или двије старија, храбра, срчана. Била је пред малом матуrom. У осјечкој Тврђи похађала је женску гимназију. Говорила је осјечки. У жаргону рекла ми је: "Харт!". Ријеч је личила на њу, сву чврсту и тврду, исклесану, извајану. И Данте и Бодлер говорили су исто. Трамвај се заустави на тргу. Био је мјесец новембар и вјетар је брисао лишће по калдрми доњоградских улицица према Драви. Моја разредна Катица Шумановић била је у другом стању. Док чекамо трамвај за Ретфалу: Зар немаш мантил, зар ти није хладно? Заљубљен сам у своју разредницу, најрадије бих наслонио главу на њезин трбух, тако и она осјећа и тако се понаша према мени, матерински заштитнички.

Још увијек фасциниран Крлежиним тротинетом мајсторски уређеним и верштету његовог оца, врхунског мађионичара, коме нема равна у Осијеку. Тај тротинет, на коме Крлежа попут Ахила јурца Крстовом и околним улицама према кожари и седмогодишњој школи, то је једна

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

солидна ствар. Без материјалне базе нема срећног дјетињства - тврди осмошколац Недељко, изврстан математичар и члан ватерополо репрезентације. Са нецом на глави, висок и развијен као Аполон, износи нам праву правцату фудбалску лопту: "Ево дечки, фурајте лопту, а пустите оног себичнајака Крлежу, нек си јебе матер!" Задивила ме Недељкова правдољубљивост јер сам данима са Љубомиром и Нинославом чекао на потезу од "Гранапа" до Синагоге и кина "Народни", да се идиот Крлежа смилује и уступи нам један круг. Јели смо најукуснији црни хљеб у мензи на Тргу Владимира Назора, и пребранац са сувим ребрима, никада више гладни, капитализму сломили смо кичму. Нека се Крлежа још мало возика на свом тротинету, па ћемо га изрезати на фронтле, тротинет. Излазили би за вријеме великог одмора на школско двориште, да на шкртом јесењем сунцу огријемо кости, лијепећи се као муве на рушевни, оглодани зид кожаре. Сљедећи час имамо руски. То ће бити кино. Гледам оног врага Крлежу како се домунђава с некима како ће минирати час. Направиће свињарију, нешто што ће попа довести у екстатично стање. Викаће тако да ће се стакла трести, брадица ће му дрхтати од бијеса, заурлаће: "Маарш напоље, марво једна"! Крлежа ће искочити кроз прозор. Поп ће отићи по директора, директор ће доћи да нам припријети и брзо се повући у своју канцеларију. "Ту ствар не треба сувише затезати".

Поп ће наставити са предавањем објашњавајући, компликовано и опширно, суптилне разлике између руске и српске ортографије, између руске и српске ћирилице. То је био непотребан залудан посао, као што ћемо видјети доцније.

Враћамо се из школе главе пуне грчких митова, аритметике, ботанике, грозних сјемнки реалности. Пред "Гранатом" стоји камион са јабукама, приспио директно из раја земаљског. Љубомир са још двојицом, користећи гужву док шофер са продавачицом сравњује рачуне, упада позади, па размичући цераду, невидљив као Посејдон, рукама попут кранова, извлачи из гајби крупне и сочне плодове, од којих мирише цијела улица Крстова и улица Саре Бертић.

Подијели нам јабуке, па бјежимо у заклон под платане, док сунце сија и док киша пада. Ослањање на социолошку теорију и сарадња са посебним социолошким дисциплинама подразумева се сама по себи. Младе дјевице су као злато. Њихова оданост указала ми се још у најранијој доби. За вријеме излета, док су се ученици осталих разреда разлетили по насипу, оне би се приљубиле уз нас мушке из четвртог це и пратиле нас у стопу као заљубљене жене. Вукли смо се по шипражју,

БАШТИНАР**ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко**

улазили у честар, лежали на мекој трави, ослањале нам се о рамена, стезале нам мишице, мирисале су топло њихове вулве, ишли смо све даље путем, сунце је гријало у потиљак, биле су слијепе и глуве као кучке, оманђијане, све се њима чинило могуће, љубиле су ваздух и дан који им је дао слободу, давале се без остатка. Били су то први пропшам-саји интелектуалне слободе, ерос и танатос.

Враћали смо се у град ошамућени, посматрајући у измаглици звонике црква и врхове минарета, прелазили мост и улазили у уске сокаке у којима тече неки притајен и искучен живот, коме смо на тренутак изамкли. Подгурецки је у праву што скреће пажњу на достигнућа пољске социологије у једној области која је била сасвим предвиђена. У вези с тим он, између осталог, приговара што књига Знањског о друштвеним улогама људи што се професионално баве знањем још није преведане на пољски.

4.

Била је субота и Нева предложи следећи план. Идемо у разгледање творнице жигица, а онда ћемо погледати један добар филм. Дан је био облачан и сив али пун оптимизма и обећања. Кренули смо одмах после ручка. Вожња трамвајем била је размјерно кратка. Прешли смо у други трамвај, па преко Зрињевца у правцу колодвора. У замршеном комплексу депоа ранжирних станица, високих димњака огромног фабричког круга са дрвеном грађом, трупцима, даскама, пиљевином, мазивом, киселинама, испарењима, котловима, стаклом и челиком, бучним гомилама, елеваторима, степеништима, етажама, житком црвеном масом у коју се забадају палидрвца причвршћена за огромну плочу. Мало даље, дуж пута којим смо се кретали, гомиле палидрвца на поду и на столовима на којима су раднице вјештим прстима пуниле мале и велике кутије стављајући их на покретну траку. Заглушујућа бука машина, кретање мноштва радника, промаја, прашина, сумпорна и друга испарења, застрашујући простор затвореног бубња велике хале - све ме то срашно уздрмало и нервно ослабило, и када смо се најзад нашли у Невиној канцеларији осјетио сам огромно олакшање. Бука је престала чим смо затворили врата. Сјео сам на столицу поред зида. У слаткој опуштености слушао сам Неву како прича о тим јадним људима у фабрици. Жалила их је, помало жалечи и себе. "Иако је мој положај неупоредиво лакши, ипак ми је жао што сам морала напусти-ти школу. Очева плата није била довољна за издржавање петочлане

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

породице, тако сам ја морала да се запослим да би Недељко и Нино могли да се школују". Гледао сам Неву са поштовањем и дивљењем. За кратко вријеме израсла је у мојим очима до праве хероине. Падала је вече и свјетла су се палила, град је изгледао величанствено, први пут гледао сам га с те висине, први пут сам видео прави град, а Нева је била његов истински симбол. На поласку поклонила ми је лијеп нотес и оловку, а ја сам је замолио да узмем и двије кутије шибица. Дивљак Божији! сигурно је помислила Нева. Прекршио сам строга правила творнице. Тај мој просјачки а можда и дјетињаст гест бацио је сјенку на цијелу посјету фабрици. Кад једног дана будем причао о томе, са стидом и нелагодом сјећаћу се моје незграпности и неспретности која ће моје другаре увесељавати до екстазе. Вечерњи трамвај јурио је према Зрињевцу са карактеристичним утегнутим звуком који радује срце и сва чула. Сипли смо на раскрсници код кина "Звечево". Вечерас игра "Плинска свјтелост" али то нећемо гледати, каже Нева. Енглези су напорни, а нама је потребна релаксација. У "Папуку" се даје "Петнаестогодишњи капетан", али су улазнице распродате за преставу у шест сати, у "ПСУЊУ" игра "КРСТАРИЦА ВАРЈАГ", но сви ће ови прекрасни филмови стићи у кино "Народни" а та ми дворана некако највише лежи. Стојимо на задњој платформи трамваја који се клацка према Доњем граду. Нева је видљиво уморна, лице јој је блиједо, усне испуцале и суве. Излазимо на Тргу Владимира Назора, вјетар брише прашину и лишће улицама предграђа. Нева ме узима под руку и тако стижемо до стана. Али тек што смо прекорачили праг, тетка Пола виче из кухиње: "Ђецо, брже у кино. Тарзан тријумфује, имате још десет минута до почетка преставе." Нино је изашао пред нас све до високе зелене ограде кина "Народни", а свјетла у дворани већ су се почела гасити кад смо се докопали својих сједишћна на балкону. Стаљинова слика била је прислоњена уза зид у холу, и то је изазвало нелагоду међу гледаоцима, али када је филм кренуо сви смо заборавили Стаљина. Дубоко смо заронули у џунглу, Тарзаново царство. Мајмун је био феноменалан, Џејн прекрасна, права женка, природна и неприродна. Ту је Сони Бој илити Ђуро дјечак, мали Тарзан, тако рећи дијете, али храбро, пожртвовано и паметно као сва дјеца. Џунглу је волио изнад свега. А онда су дошли Нијемци – нацисти са шлемовима. Хтјели су да освоје џунглу, да заробе Тарзана. Тарзан се у почетку није снашао, мислио је да је нека елементарна непогода, али чим се мало прибрао одмах је путем специјалног телефона позвао у помоћ слонове, мајмуне, носороге, павијане, тигрове, лавове и остале звијери џунгле, а ту су се

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

стицајем околности нашла и једна англо-америчка војна експедиција, затим крокодили, чамци, цепелини, падобранци, авијација ријечју: прави кркљанац. Нијемци су се одједном напли у безизлазној ситуацији, обневидјели, разбијали су главе и плъемове о висока дебела пробијајући се кроз пустињу и прашуму и не налазећи пут у цивилизацију. Тарзан на крају тријумфује, а с њим и Џејн и Дјечак звани Бој, као и мајмун звани Чита.

Цијела дунгла могла је најзад одахнути. Јоса, Јоле, Стипа, Фрања и Јерко слушали су без даха моју причу и нису се могли начудити да је тако нешто могуће. Било је то за празник, дан републике, у нашој кухињи је било умјерено топло, ватра је пуцкетала у шпорету, шуме су биле сиве, на пољима су се жутјеле бундеве поред стогова кукурузњака, роса је обилато натапала земљу, у даљини су протицале неке митске ријеке, иза шума и шикара, кад сам се преко Габона, Винковаца и Бановаца вратио у стари крај, прошавши Турјево, Зеленак и Растоке. Кад сам кроз Липовачки и Поптански крај избио на Вердин сокак, већ тамо од Мишковог дућана, сви су у старом крају изашли да ме поздраве. Сакупила се цијела булумента дјечурлије, ушли смо у двориште, мој брат је на дрвљанику нарезивао облицу. Није била никаква тајна, опет је покушавао да направи колица. Погледао је с невјерицом, већ ме је био отписао.

-Пружи брату руку, повикао је љутито и поучно Јоле Бркин, иначе бистар и књижи наклоњен дјечко. Већ идућег љета читаћемо Андрићеве "Нове приповјетке". Како је дошао до њих бог једини зна, спокојна је, мирна васиона сва.

Занимљивости

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

ЗАНИМЉИВОСТИ

Ако се случајно или намјерно нађете у Бањи Ковиљачи дуже од једног дана, поред оног редовног што очекујете у тој чувеној установи, као што су: бањске и уопште здравствене услуге, љубазност особља, услови смјештаја, исхрана и слично, постоји могућност да доживите и неке занимљивости у кругу саме бање или у ближој и даљој околини. Уосталом, поред могућих спонтаних сусрета и догађаја, можете посјетити историјске, културолошке, етно и вјерске објекте и мјеста. Ево неких занимљивости које смо лџетос доживјели:

- Овог лџета, у другој половини августа, у дивном бањском парку је урагански вјетар чукао из коријена стољетна стабла што је многе посјетиоце навело на размишљање о неком предзнаку или божијој казни. Призор илуструјемо фотографијама:

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

- На око осам километара удаљености од Ковиљаче, на врху Гучева, можете посјетити споменик погинулим српским јунацима из првог свјетског рата.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

- На четрдесетак километара од Бање Ковиљче на локалитету Соко Град налази се Манастир "Светог Николаја", а ту је мало остати један дан, потребно вам је више времена да разгледате све љепоте и богатство које у самом манастиру и његовој околини, а посебно у етнографским и историјским садржајима. Посебно богатство и љепоту доживјеће поклоници православне вјере и љубитељи дјела светог Николаја Велимировића.

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

● За вријеме боравка у Манастиру "Свети Николај", крајем августа ове године, били смо свједоци још једног занимљивог догађаја. Наиме, лијево и десно од улаза у манастирску цркву је било неколико жутих повећих ноћних лептира које су радници прикућали ексерима на фасаду. Из знатижеље потражили смо објашњење од једног младића који се ту налазио: "Овде је пре пар година боравио један природњак из Аустралије, који је пријатељ нашег владике. Владика му је причао да је пре десет година овде долетело веће јато неких жутих лептира који се никада раније, а ни касније, нису појављивали. Тај природњак нас је замолио да му, ако се опет појаве сачувамо који примерак за његову колекцију и научну обраду. Пошто су се лептири поново појавили ових дана, а ми немамо други прибор за њихово задржавање одлучили смо да их закуцамо ексерима на фасади." - Рекао нам је младић. Ето, то је одгонетка, а ми смо нагађали и правили разне комбинације, укључујући и помисао на нечије сујевјерје, што би било непримјерено овој средини.

Дјубун Баштинара

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Цркву Манастира "Свeйи Никола"

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Из етнoлoшкe збиркe у Сoкo Грaду

Из етнoлoшкe збиркe у Сoкo Грaду

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Рого у змијезду - Мачва

Дјевојнице из Ражљева у народној ношњи

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Душан Ивановић и Жићо Лакић

Са промоције збирке пјесама "Зайис" Александра Николића

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Прстенције

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Детаљ из Еџно-куће у Ражљеву

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" БРЧКО

Садржај

О поимању баштине и удружењу Баштинар	5
Пјесма: Нечувени послови	7
Захвалница Министарству просвјете и културе РС	8
Четврта смотра аматерског стваралаштва Брчко Дистрикта БиХ	9
Етно Кућа	11
Активности Баштинара	13
Нова књига Душка М. Петровића	19
Височани: Поводом изложбе графика Милијанка Михољчића	22
Из националне ризнице	25
др Александар Ђурић: Манастир Озрен	27
др Александар Ђурић: Организационо посредовање туристичких агенција у реализацији туристичких аранжмана према вјерским објектима	36
Мр Бранко Брђанин: Приповједачко и драмско	38
Казивања и записи (грађа)	45
Мр Драгица Панић-Кашански: Архаични играчки обрасци у брчанском крају	47
Митра – Цица Мијаиловић: Уводно предавање приликом отварања “Љетње школе традиционалних вјештина”	50
“Љетња школа традиционалних вјештина” у Колу српских сестара “Мајка Јевросима” у Брчком	54
Петар Васић: Тражимо човјека	57
Петар Васић: Вариндан	65
Разговор с поводом	67
Марица Лакић: Стална потреба за смисленим и новим	69
Поезија	75
Поглед у прошлост: Гаврил Стефановић Венцловић	77

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Писмо на леду	77
Свако нас зло и болест наводи	78
Новогодишња здравица 1732.	78
Изгубљена мудрост	79
Садашњост: Саво Д. Теодоровић	
Српски рок	80
Писмо (Синиша Шолак)	82
Млади ствараоци: Илија Мије Ненадић	
Господе помилуј ме	83
Лош дан	84
Наша молитва	85
За тебе се молим	86
Избор из поезије других народа:	
Габријела Малинеску	
Заклетва на сиромаштво, чедност и покорност	87
Гаудеамус	88
Никита Станеску	
Тужна љубавна пјесма	89
Савонарола	90
Проза	91
Марко Драгинић: Кад је прољеће плакало	93
Александар Николић: Четири епистоле	98
Занимљивости	111
Албум Баштинара	117

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА "БАШТИНАР" Брчко

Овај број је штампан уз финансијску помоћ
Министарства просвјете и културе Републике Српске

